

26 Ocak 1970

20

EMEK

EMEK BÖLGE

BÜYÜK TİCARET
BURJUVAZİSİ
İNTİHAKI
YENİLENEREK

AÇIKLIĞA

KENAN SOMER

ÇERÇEVE

EMEK'in geçen sayısında, Sadun Aren'in Ortadoğu Teknik Üniversitesinde düzenlenen bir açık oturumunda yaptığı konuşmanın geniş bir özeti okuduk. «Devrim Stratejisi» tartışmalarına büyük bir açıklık getiriyordu bu konuşma. Bu nedenle, önce, çok şematik bir biçimde de olsa, Aren'in konuşmasının açıklık getirici özünü üzerinde durmak istiyorum.

Toplumların önündeki gerçek devrimci aşama, aslında birbirine bağlı iki farklı düzeyde tartışılabilir. Bunlardan birincisi sosyo-ekonomik kuruluş düzeyidir, ve bu düzeyde toplumun önündeki devrim aşamasını doğru bir şekilde saptayabilmek için, başlıca iki unsur dikkate alınmalıdır : 1) Egemen üretim biçimi; 2) siyasi iktidarın, yani devletin sınıfsal niteliği. Buna göre, bir toplumdaki egemen üretim biçimi kapitalist üretim biçimiye, siyasi iktidarın sınıfsal niteliği egemen üretim biçimine uygun düşüyor, yani devlet, son tahlilde bir burjuva diktatoryası niteliği taşıyorsa, o toplumun önündeki gerçek devrimci aşama, sosyalist devrim aşamasıdır.

Mesele gelişmeler düzeyinde de ele alınabilir, ve o zaman, gene çok şematik bir biçimde, bir toplumun önündeki devrimci aşamanın, dolayısıyla o toplumda yürütülecek devrimci mücadelenin egemen niteliğinin temel (fundamentale) gelişme tarafından, buna karşılık devrimci mücadelenin bürüneceği somut biçimlerin esas (principale) gelişme tarafından belirleneceği söylenebilir.

Temel gelişme, bilindiği gibi, üretim güçleriyle toplumdaki egemen bulunan üretim ilişkileri arasındaki gelişmedir. Bu gelişme, sınıflı toplumlarda, sınıflar mücadelesi aracılığıyla, siyasi üst-yapıda yansır. Temel gelişme, üretim düzeyinde söz konusu olur, üretim biçiminin temel gelişmesidir; böyleyse her üretim biçiminin bir tek temel gelişmesi vardır, üretim biçimi değişmedikçe temel gelişmenin niteliği de değişmez, sadece yoğunluğu değişir. Örneğin kapitalist üretim biçiminin temel gelişmesi sermaye-emek gelişmesidir; bu gelişme, siyasi üst yapıda, kendini burjuva-proleter çatışması şeklinde gösterir; ve bu açıdan ele alınırsa, sosyalist devrimin, ka-

pitalist üretim biçiminin temel gelişmesinin sınıflar mücadelesi plânındaki çözüm şekli olduğu söylenebilir. Tabii bu söylenirken, toplumdaki egemen üretim biçiminin temel gelişmesinin sınıflar mücadelesi plânındaki çözüm şekli olduğu söylenebilir. Tabii bu söylenirken, toplumdaki egemen üretim biçimiyle, devletin sınıfsal niteliği arasında tam bir uygunluk bulunduğu var sayılmaktadır.

Her toplumda, son tahlilde belirli bir üretim biçimi egemen durumda olduğuna göre, her toplumda bir tek temel gelişmeden, egemen üretim biçiminin temel gelişmesinden söz edilebilir. Ama her toplumda, temel gelişmeden başka gelişmeler de vardır, ve bu gelişmelerin temel gelişme niteliğinde olmamaları, temel gelişmeye nazaran ikincil bir nitelik taşımaları, onların önemsiz şeyler oldukları anlamına gelmez. Şüphesiz, bu gelişmeler, üretim güçleriyle üretim ilişkileri çerçevesinde kavranabilirler; temel gelişme, bu gelişmeler üzerinde hareket ettirici bir güce sahiptir; ama bu gelişmeler de, temel gelişme üzerinde etkili olabilirler, örneğin (içlerinden biri esas gelişme durumuna gelen) üst-yapıdaki gelişmeler, üretim güçlerindeki gelişmeyi yavaşlatabilir, hatta durdurabilirler. Toplumsal gelişmelerin tümü, -her zaman, hatta çoğunlukla esas gelişme niteliğini taşımayan temel gelişme dahil,- belirli bir anda bir esas gelişme tarafından karakterize edilen yapılaşmış bir karmaşık bütün olarak işler; ve pratik eylem çizgisi, devrimci mücadelenin bürüneceği somut biçim, esas gelişme tarafından belirleneceğine göre, temel gelişmeden farklı bir düzeyde kendini gösterdiği zaman, her somut durum içindeki esas gelişmenin doğru bir biçimde saptanması son derecede önemlidir. Yapılmış bir karmaşık bütün teşkil eden gelişmeler yumağı, bu yumağın belirleyici yönünü temsil eden esas gelişme kavranmadan çözümlenemez. Ama bundan, toplumların önündeki devrimci aşamanın, temel gelişmeden farklı bir düzeyde kendini gösteren esas gelişme tarafından belirlendiği sonucunu çıkartmak yanlış olur. Örneğin, üretim güçlerinin nisbeten az gelişmiş bir düzeyinde sosyalist devrimlerini yapan bütün ülkelerde olduğu gibi, 1917 Rusyasında da esas gelişme, temel gelişmeden farklı bir düzeyde bulunuyor, kendini, Rus köylü-askerlerinin emperyalist savaşın devamına karşı çıkmaları şeklinde gösteriyordu. «Elbette bizzat bu savaş, üretim güçlerinin gelişme düzeyiyle üretim ilişkileri arasında dünya ölçüsünde varolan gelişmenin sonucuydu; ama bu gelişme, en yüksek derecesine, ancak en fazla gelişmiş bulunan ülkelerde ulaşmıştı. Bu gelişme, daha düşük bir derecede, sosyalist devrim yapan ülkelerde de mevcuttur; zaten yapılan devrim sosyalist karakterini veren şey budur. Ne var ki, bu ülkelerde devrim, üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasın-

daki gelişme çok yüksek bir dereceye vardığı için değil, (her ülkede başka olan) bir esas gelişme bulunduğu, ve yüksek bir dereceye varan bu gelişme, bu ülkelerin devrimcileri tarafından köklü bir dönüşüm yapmak bakımından kavranılabildiği için olmuştur. Bu dönüşüm, devrimciler esas gelişme (örneğin, yığınlara barış, özgürlük ya da toprak için yaptıkları mücadelede öncülük etmek) üzerinde durmakla yetinmedikleri, çağımızın temel gelişmesini çözümlenmeyi kendilerine iş edindikleri ölçüde sosyalist bir karaktere bürünmüştür» (Bettelheim). Öyleyse, temel gelişmeden farklı bir düzeyde kendini gösterdiği zaman, esas gelişmenin ancak temel gelişme üzerinde, onunla birlikte çözümlenmesi gerçekten devrimci bir sonuç verecektir; aksi halde, devam eden temel gelişme üzerinde bir yeniden-yapılaşmadan, bir reformdan söz edilebilir ancak.

Şimdi formüle edelim : Toplumların önündeki devrim aşaması, ve bu aşamaya dönük karmaşık devrimci mücadelenin egemen niteliği, temel gelişme tarafından; pratik eylem çizgisi, devrimci mücadelenin bürüneceği somut biçim, esas gelişme tarafından belirlenir.

Devrim stratejisiyle ilgili tartışmalarda ileri sürülen fikir ve kavramların bu çerçeve içinde değerlendirilmesi mümkündür.

ANT'IN ATILIMI

Bugün, devrim stratejisinin tartışılması adına kaldırılan tox duman içinde, büyük bir açıklık ihtiyacı duyuyoruz. Ve bu ihtiyaç, ürünlerini vermeğe başlamıştır. Örneğin ANT dergisinin 6 Ocak 1970 tarihli 158. sayısından itibaren giriştiği yeni atılım, özellikle aynı sayıda yayımlanan «Sosyalistleri İdeoloji ve Örgüt Birliğine Çağırıyoruz» başlıklı programatik makaleyi bu ihtiyacın bir ürünü olarak değerlendirmek gerekir. Devrim meselesinde : «Devrim, bir ülkedeki en devrimci sınıfın, mevcut üretim tarzını değiştirmek üzere, müttefiklerinin desteğiyle veya müttefikleriyle birlikte iktidara gelmesidir» şeklinde belki biraz uzlaşmacı bir tanımla ortaya çıkan programatik makale yazar veya yazarları (ben yazarları diyeceğim), tartışmaya esas itibarıyla olumlu bir açıklık kazandırma yolunda görünüyörlar. Ancak, «Strateji, Taktik, ve İttifaklar» konusunda, bu meseleyi teorik bir mesele olarak, teorik planda ve teorik araçlarla tartışmakta (hence) yeteri kadar başarılı olamadıkları için, meseleye gerekli açıklığı kazandırmaktan uzak kalmışlardır. Hem de, meseleyi : «Bütün mesele, nihai hedef sosyalizmi kurmak yolunda, sosyalizm için sürekli mücadelede, işçi sınıfının kesin öncülüğünde savaçacak diğer sınıf ve tabakaların nasıl bir araya getirilebileceğini gösteren ittifaklar

DOĞRU

meselesidir» şeklinde, teorik bir mesele olarak, teorik planda, ve teorik araçlarla tartışma yolunda gözle görülür bir çaba gösterdikleri halde, Vardıkları sonuç şu : «İşçi sınıfı, yedeğine başta yarı-İşçiler ve yoksul köylüler olmak üzere, toplumdaki diğer ilerici sınıf ve tabakaları alarak iktidara gelir. Bu iktidar, işçi sınıfı öncülüğündeki «DEMOKRATİK HALK İKTİDARI»dır. İşçi sınıfı, sonra kesintisiz devrim içinde kendi mutlak iktidarını (altını ben çizdim-K.S.) kurar, ve sosyalist dönüşümleri gerçekleştirir. Demokratik halk iktidarının karakteri, işçi-köylü ittifakının damgasını taşır». Ve «model»lerine açıklık kazandıran bir metin-aktarım : «Biz sürekli devrime taraftarız. Yarı yolda durmayacağız...»

ANT dergisinin adı geçen programatik makalesinde geliştirilmeğe çalışılan sosyo-ekonomik tahlile, aynı makalede ulaşılan bu sonuç, yazının başında saptanmış çerçeveye içinde ele alınıp değerlendirilirse, aralarında hafif (diyelim) bir uyumsuzluk olduğu görülecektir kanısındayım. Ama bunun üzerinde daha fazla durmadan, bu vesileyle kendini bir kere daha gösteren bir başka ve gene çok önemli bir açıklık ihtiyacından söz etmek istiyorum : İşçi-köylü devrimci demokratik diktatoryasıyla, proletarya diktatoryası marksist-leninist teorik kavramları üzerindeki açıklık ihtiyacı. Bazı tahlil girişimlerinde, bu kavramların teorik «öz»leriyle, bu kavramları ifade için kullanılan kelimelerin çıplak anlamları arasındaki kayma, çeşitli düzeylerde yanlış sonuçlara varmasına sebep oluyor sanıyorum. Gergi bu teorik kavramlara ışık tutan, marksist-leninist burjuva demokratik devrim teorisini, marksist-leninist sürekli devrim anlayışını dile getiren temel yapıt, «İki Taktik», dilimizde çevrilmiş bulunuyor. Ancak, çevirinin ilgili yerlerinde işaret edildiği gibi- tam olmaması bir yana, çevrilen kısımlarda da okuyucuyu yanlış sonuçlara götürebilecek bozukluklar vardır. Metnin iki sayfalık bir kısmından iki örnek vereyim : Lenin, bu kitapta, Marx'ın eleştirilerine dayanarak, Paris Komününün hatalarını sayarken, başkaları arasında, bu işçi hükümetinin, Versailles'a karşı enerjik bir askeri saldırı meselesini çözmesini bilmediğinden, ve Fransa Bankasına el koymamak hatasını işlediğinden de söz eder. Çeviride, Versailles'a karşı saldırı meselesi atlandığı gibi, Komünün-başlıca hatalarından biri de, Fransa Merkez Bankasına el koymak olmuş (s. 82). Bunun bir tashih hatası olması kuvvetle muhtemel. Ama iki sayfa ödeti : «... partimizin programının sosyalist biçim değiştirmeleri tanımadığı, ve sosyalist devrimi tanımadığı gerçeği üzerinde durmayalım» (s. 84) şeklinde biten bir cümle var. Lenin'in yazdıkları aynen çevrilseydi, bu cümlenin (kendi kuruluşu içinde) şöyle bitmesi gerekirdi : «par-

tizimizin programının sosyalist dönüşümlerden değil, ama sadece sosyalist devrimden söz ettiği gerçeği üzerinde durmayalım» (altını ben çizdim-K.S.). Bunun bir tashih hatası olması -cümlelerin kuruluşu dikkate alınrsa- pek muhtemel değil, ve sosyalist devrimi tanımlama meselesi üzerinde tartışırken, sosyalist devrimle sosyalist dönüşümleri ayırtedebilmek bakımından, bu çevirinin doğru şeklini göz önünde tutmak, açıklık getirici sonuçlar verebilir. Çevirinin bu ve benzeri özelliklerine rağmen, kitap, «şeylerin özüne gitme» niyeti ve büyük bir dikkatle okunursa, her halde ihmal edilmez yararlar sağlayacaktır. Gene de, «İki Taktik»in daha doğru ve daha dürüst bir çevirisinin giderilmesi gereken ihtiyaçlarımız arasında bulunduğunu söylemeliyim.

İşçi-köylü devrimci demokratik diktatoryası teorik kavramıyla ilgili olarak «İki Taktik» den çıkartılması gereken ilk sonuç, bana kalırsa, bu kavramın, bu kitapta belirlendiği şekliyle, kapitalist üretim biçimi egemen üretim biçimi durumuna geldiği halde, devletin sınıf niteliğinin son tahlilde feodal toprak sahipleri diktatoryası olarak kaldığı bir toplum bakımından belirli bir anlam taşıdığı olmalıdır.

İkincisi, işçi-köylü devrimci demokratik diktatoryasının, proletaryanın kapitalizmden çok, (şüphesiz üst-yapıdaki çelişkilerin etkisi sonucu,) kapitalizmin gelişmesindeki yetersizlikten zarar gördüğü bir durumda, ve kapitalist ilişkileri kısıtlamak ve kontrol altına almak için değil, tersine, geliştirmek için söz konusu edildiği iyice anlaşılmalıdır. Ve bunun anlaşılması çok önemlidir, çünkü, işçi-köylü devrimci demokratik diktatoryasıyla proletarya diktatoryasını ayırdeden temel ölçüt, bu iki halk iktidarı şeklinin dayandığı toplumsal tabandan çok, şüphesiz onunla da ilişkili olarak, kapitalist üretim ilişkileri karşısındaki -esas itibarıyla- geliştirici ya da kısıtlayıcı olan- tutumlarıdır.

Ve üçüncü olarak, gene sözü geçen çevirinin 84. sayfasında okunabileceği gibi, Lenin, «İki Taktik»de, sosyal-demokrasinin burjuva demokratik devrimdeki tam zaferinden, yani işçi-köylü devrimci demokratik diktatoryasından korkulmaması gerektiği fikrini savunur. Neden? Çünkü bu zafer Avrupa proletaryasını ayaklandırmaya sonucunu verecektir. Ve o sıralarda, Lenin dahil, Rusyada herkesin kafasında buhanan sosyalist devrim çemasi, sosyalist Avrupa proletaryasının, burjuva boyunduruğundan kurtulduktan sonra, sosyalist devrimini yapması için Rus proletaryasına yardım elini uzatması şeklindeydi; bu «yardım» olmaksızın, Rusya için sosyalist devrimin mümkün olmadığı düşünülüyordu.

İşçi-köylü devrimci demokratik dikta-

toryası, «İki Taktik»de formüle edildiği şekliyle, asıl anlamını bu şema içinde bulur. Aynı şey, bu kitapta ifade edilen sürekli devrim anlayışı için de söylenebilir. Ama daha sonraları şekillenen sosyalist devrimin tek ülkede, özellikle Rusyada zafer kazanabilme olanağı düşüncesi, birinci dünya savaşı, hiç değilse bu zaferin mümkün olduğuna inananların kafasında, bu çemayı değiştirmiştir. O zaman, işçi-köylü devrimci demokratik diktatoryası teorik kavramıyla, proletarya diktatoryası teorik kavramı arasındaki ilişkilerin yeni baştan düşünülüp formüle edilmesi gerekiyordu. Bu, her şeyden önce teorik planda tartışılması gereken, ama belki yeteri kadar açık bir şekilde formüle edilip tartışılmaması, yahut eski formülasyonlar için de tartışılmış yeni bir teorik meseleydi. «Nisan Tezleri» üzerinde, özellikle Lenin ve Kamenev arasında oluşan tartışmaların bir yönünü, teorik formülasyonunu belki açıkça bulmamış olan bu meselelerin siyasi pratik içindeki bir yansıması olarak değerlendirmek her halde yanlış olmaz. Lenin, «1917 Nisan Konferansı Kararlarına Girişte» şöyle yazıyordu : «Devrimcilerin yapabileceği en büyük hata, hayat böyle- sine yeni unsurlar getirirken, geriye geçmişin devrimlerine bakmaktır».

Bütün bunlar, «demokratik halk iktidarı» sözde-teorik kavramının, aslında teorik bir mesele, teorik alanda, teorik araçlarla çözümünü ertelemekten başka bir şeye yarayamayacağını söylemek için yazdım.

AVCIOĞLUNUN «DİKTA»SI

Aynı şey, belki daha kuvvetli bir şekilde, Doğan Avcıoğlunun 8 Ocak 1970 tarihli DEVRİM'de yayınlanan «Dikta» başlıklı yazısında ileri sürdüğü «halk diktası» deyimini için de söylenebilir. Aslında Avcıoğlunun bu yazısını da belirli bir açıklık ihtiyacının ürünü olarak değerlendirmek gerekir. «Türk halkının büyük çoğunluğu, tutucu güçler koalisyonunun diktası altında yaşamaktadır» diye başlayan, ve bu «tutucu güçler koalisyonunun» Türkiye'nin ekonomik ve sosyal meselelerini çözmekten âciz bulunması karşısında politik barometrenin kaçınılmaz bir fırtınayı gösterdiğini kaydeden Avcıoğlu, düşüncesinin asıl önemli bölümlerini şöyle açıklıyor :

«Türkiye'nin içine düşürüldüğü çıkmazdan kurtuluşu, bir politik biçim sorunu olmadan önce, sınıfsal bir sorundur. Temel dâva, tutucu güçler koalisyonunun ekonomik ve politik diktasına kesinlikle son verilmesidir. Bu da tutucu güçler koalisyonu üzerinde halkın diktasını kurabilmekle mümkündür. İşçi, köylü ve aydınların en bilinçli unsurlarını sinesinde toplayan bir devrimci parti, tutucu güçler koalisyonunun tasfiyesi ve halk egemenliğinin gerçekleştirilmesi için en etkin araçtır.

Bir askeri dikta çözüm yolu değildir. Halktan kopuk bir askeri yönetim, tutucu güçler koalisyonu çemberini kıramıyacağı gibi, kendi iç çekişmeleri içinde çöküp gitmeğe mahkumdur...

Sayfayı Çeviriniz

Dâvâ, halkın partisi eliyle, tutucu güçler koalisyonu diktasına son verme ve yerine halkın diktasını, yani gerçek demokrasiyi kurma dâvasıdır.

Başlı başına bir tahlil ve eleştiri konusu olarak ele alınmak istemediğim bu yazıda, fırtınanın yakın olduğunu, ama dâvânın ancak (henüz adresi bilinmeyen) işçi, köylü ve aydınların en bilinçli unsurlarını sinesinde toplayan devrimci bir parti, bir «halkın partisi» eliyle çözümleneceğini belirten Avcıoğlunu, öyle sanıyorum ki, yeni şeyler söylemekten çok, her halde son zamanlarda kendisine yöneltilen yakışsuz isanatlara karşı, ve bu yüzden biraz sertleştirilmiş deyimlerle, eski düşüncelerini bir Hümmüz-Ehriman modeli içinde yeni bir açıklığa kavuşturma çabası içinde görüyoruz. Bunun sonucu, sayın Avcıoğlunun o ilginç «Diktas» yazısıyla getirdiği açıklık, aslında teorik plânda her hangi bir açıklık sağlamaktan uzak, kurumuş bir paspas üzerinde tepinmek gibi, tozdan dumandan çıkayetimizi büsbütün arttıran bir şey oluyor. Açıklık ihtiyacımızı büsbütün arttıran bir açıklık! Gene de, teorik bir meseleyi, teorik plânda, teorik araçlarla tartışmada yetersiz kaldığımızı söyleyemeyeceğimizi Avcıoğlunun : çünkü böyle bir niyeti yok. Belki de bunun gereksizliğini düşünüyor. Eğer öyleyse, bu, sahip bulunduğu devrim anlayışının, devrim için devrim diyebileceğimiz bir anlayışın sonucudur sanıyorum.

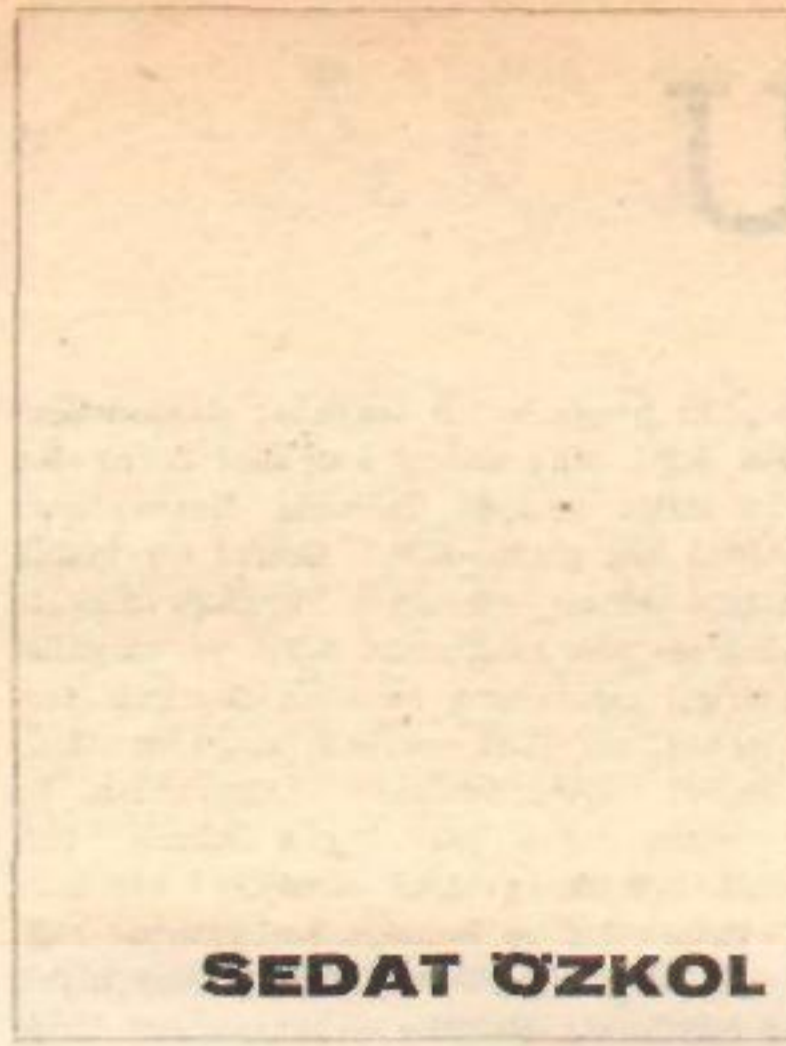
Devrim stratejisi meselesiyle ilgili olarak teorik plândaki açıklık ihtiyacımızı karşılamak için bize başka şeyler lazım.

KURTHAN FIŞEK'İN KİTABI

Bu bakıma bize gerekli olan şeylerin en iyi örneklerinden birini, son günlerde, «100 Soruda Sosyalist Devlet» adlı kitabıyla, Kurthan Fişek verdi (Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1970). İşçi sınıfının, siyasal ve ekonomik alanda, egemen sınıf olarak örgütlenmesinin genel bir görüntüsünü vermekle yetindiğini söyleyen (s. 179) Kurthan Fişek'in bu kitabı, gene kendi deyişleriyle, tarihteki bütün sosyalist uygulamaların ortak yanlarını araştırmakta, dolayısıyla genel ve temsili bir nitelik taşımaktadır.

Marksist-leninist teorinin devlet ve sosyalist devrimle ilgili belli başlı bütün teorik kavramlarının, sosyalist devletin belli başlı bütün örgütlenme sorunlarının çok açık bir şekilde, tarihlî deney ve uygulamalar ışığında ve teorik kaynaklara inilerek incelendiği bu kitap, açıklık ihtiyacımızın en yararlı ürünlerinden biri olarak kalacaktır. Bu sözümü bir örnekle kanıtlamak isterim. Kurthan Fişek, «Proletarya diktatörlüğü ne değildir?» (Soru : 18) sorusuna verdiği cevabı, kitapta bu sorudan önce verdiği ve bu sorudan sonra vereceği geniş açıklamalara dayandırarak, şöyle sonuçlandırıyor :

«Marksist-leninist öğretiyeye göre, proletarya diktatörlüğü, yalnızca proletaryanın diktatörlüğü değildir. Proletarya diktatörlüğünün münhasıran işçi sınıfının diktatörlüğü olduğu yönündeki görüş yanlıştır. Tarihteki görünüşüyle proletarya dik-

SEDAT ÖZKOL

Günümüzün tamamlanmış sosyalist bütün adamlarından Andre Gunder Frank «The Development of Underdevelopment» ve «Capitalism and Underdevelopment in Latin America» adlı araştırmalarında geri bırakılmışlık sürecinin temel nedenlerini ayrıntılı bir şekilde ortaya koyar ve açıklarken, kapitalist dünya düzeninin sö-

Türkiye'ye

mürdlen kesimi oluşturan Asya, Afrika ve Latin Amerikann geri bırakılmış ülkelerinde sermayenin tekelci özelliklerinin çok belirgin oluşuna, yerli ve yabancı sermayenin büyük şehirlerde, «metropoller» de yoğunlaştığına, merkezleştigiğine ve bu ülkelerin doğal kaynaklarıyla emek-gücünün bir merkez-gezeğen ilişkisi içerisinde sömürüldüğüne dikkati çeker. Emperyalizm tarafından geri bırakılmış bir ülke olan Türkiyede yabancı sermayenin bölgesel dağılımı Frank'ın bu görüşünü desteklemektedir. Türkiyenin özellikle 2. Dünya Savaşından sonra Amerikan emperyalizminin politik ve ekonomik egemenliği altına girilmesiyle birlikte yeniden ilkemize giren yabancı sermaye, tipik yarı-sömürge durumunda olan Osmanlı İmparatorluğundaki gibi komprador burjuvazinin en güçlü bir şekilde varlığını sürdürdüğü İstanbul ve İzmir gibi şehirlerde yoğunlaşmıştır. Diğer bir deyişle emperyalizmin beyini ve kalbi İstanbulda, kolları ve vantuzlarıysa Anadoludadır. Tablo I bu duruma ışık tutmaktadır.

TABLO I

6224 SAYILI KANUNA GÖRE TÜRKİ-YEYE GİREN YABANCI SERMAYENİN İLLER ARASINDAKİ DAĞILIMI (1965 YILI SONU İTİBARIYLA)

	Kuruluş Sayısı	Kuruluşların Toplam Kuruluşlara Oranı	Yatırılan Sermaye (1000 Dolar)	Yatırılan Sermayenin Toplam Sermayeye Oranı
İstanbul	98	% 80.32	55 253.0	% 80.52
Ankara	11	9.02	8 438.0	12.30
İzmir	10	8.20	1 644.0	2.40
Bursa	1	0.82	195.0	0.28
Kocaeli	1	0.82	3 073.0	4.48
Hatay	1	0.82	17.0	0.02
Toplam	122	100.00	68 620.0	100.00

tatörlüğü. Zaman içinde değişen fakat her zaman işçi sınıfının belirleyici siyasal ve ideolojik önderlik dangasını taşıyan bir sınıf ittifakıdır. Proletaryaya hangi sınıfların müttefik olacağı konusu, ilgili ülkenin somut sosyal ve tarihsel şartları, üretim güçlerinin gelişkinlik seviyesi, ülke içi ve ülkelerarası sınıf dengesi vb. tarafından belirlenir. Proletarya diktatörlüğünün sınıf tabanını, sosyalist toplum düzenini kurma süreci içinde, değişimlere uğrar ve başlangıçtaki sınıf ittifakları yerlerini yenilerine bırakır. Gelecekte, proletarya diktatörlüğünün belirleyici unsuru, proletaryanın kayıtsız şartsız siyasal ve ideolojik hegemonyasıdır. Bu konuyu daha da açmak için proletarya diktatörlüğünün tarihte büründüğü biçimlere, bu kurumun değişik ülkelerin özgül şartlarına belirlenen varyantlarına bakmakta yarar vardır» (s. 37-38).

Evet. Açıklık ihtiyacı ürünlerini verecektir.

Tablo 1, 1965 yılı sonu itibariyle yabancı sermayenin katılmış olduğu kuruluşların %80'inin İstanbulda bulunduğunu gösteriyor. Aynı şekilde toplam yabancı sermayenin %80.5'i İstanbulda toplanmıştır. Yine Tablo 1'e göre Türkiyede yabancı sermaye yatırımlarının bulunduğu illerin sayısı sadece altıdır. Bu illerden Bursa ve Hatay illerinde toplam yabancı sermayenin sadece %0.3 ü yatırılmış olduğundan, yabancı sermaye gerçekte Türkiyenin dört ilinde yoğunlaşmış bulunmaktadır. Bu yoğunlaşma yabancı sermayenin Anadolunun en uzak köşelerine etkileyememesi, Anadoluyu bütünüyle sömürememesi demek değildir. İstanbul, İzmir ve Ankarada yoğunlaşmış olan yabancı sermaye, Andre Gunder Frank'ın tanımladığı «metropol-gezeğen» ilişkisi içerisinde, Anadolu burjuvasını sömürü sürecinin aracı unsuru olarak kullanmakta, Anadolu burjuvasının aracılığıyla Türkiyede üretilen top-

Giren Yabancı Sermayede Monopolleşme

lam artı-değerin büyük bir bölümünü ele geçirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, aracılık işlemi sırasında artı-değerin bir bölümüne el koyan Anadolu burjuvasının komprador burjuvazi karşısındaki direnmi sömürüye karşı beliren devrimci bir direnme değil, toplam artı-değerden daha büyük pay alabilme direnimidir. Metropol-gezen sömürü ilişkisinin zorunlu halkasını oluşturan yerli burjuvazi, Anadolu'da oluşan artı-değerin bir bölümüne el koyduktan sonra geriye kalan büyük bölümü İstanbul, ve İzmir gibi metropollerdeki yabancı ve yerli efendilerine ulaştırmakta, ayrıca yine metropollere ithal olunan, yada metropollerde monte edilen sınırlı ürünlerinin

Anadolu pazarlarında monopol fiyatlarda satılmasını sağlamaktadır.

Yabancı sermayenin katıldığı şirketlerin 76'sı anonim, 37'si limited, 9'u kolektif ve 2'si komandit şirket kuruluşundadır. Anonim şirketlerin 59'u, limited şirketlerin 33'ü İstanbuldadır. Diğer bir deyişle anonim şirketlerin % 78'i limited şirketlerin % 89'u İstanbul'da bulunmaktadır. Ankara'daki anonim şirketlerin sayısı 7 ve limited şirketlerin sayısı ise 2'dir. İzmir için de bu sayılar sırasıyla 7 ve 2'dir.

Türkiye'ye girmiş olan yabancı sermaye bölgesel bakımdan olduğu gibi toplam sermayenin büyük bir kısmının bir kaç şirkette toplanması açısından da gayet belirli bir şekilde tekelci sermayedir. Tablo II de bu hususta bilgi verilmektedir.

TABLO II

6234 SAYILI KANUNA GÖRE TÜRKİYEYE GİREN YABANCI SERMAYE İÇİN- LE TEKELLEŞME DURUMU (1965 Yılı Sonu)

Sermaye Gurubu (1000 TL)	Firma Sayısı	Firma Sayısının Toplam Firma		Sermaye Oran
		Sayısına Oran	Toplam Sermaye (1000 TL.)	
50 000 — ve daha büyük	2	% 1.9	102 311	% 14.5
10 001 — 50 000	15	14.2	364 215	51.4
1001 — 10 000	55	52.0	226 581	32.0
501 — 1000	12	11.3	10 136	1.4
0 — 500	22	20.7	6 012	0.7
TOPLAM	106	100.0	709 255	100.0

Tablo II ye göre yabancı sermayenin katıldığı 106 firmadan 17'si toplam yabancı sermaye yatırımının % 65.9'unu yapmıştır. En büyük 2 firmanın toplam yabancı sermaye yatırımı içerisindeki payı % 14.5'tir. Görüldüğü gibi bölgesel bakımdan olduğu gibi, firmaların kontrol ettikleri, sahip oldukları sermaye açısından da çok belirli bir yabancı sermaye tekelleşmesi vardır. Bu tekelleşmenin sağladığı imtiyazlar yüzünden yabancı sermayenin katıldığı kuruluşların kârlılığı aynı sanayi dalındaki yerli kuruluşların kârlılığının çok üzerindedir. Örneğin yabancı sermayeli kuruluşların 1959-1965 yılları arasındaki ortalama kârlılığı % 50 iken, yerli kuruluşlarda bu değer % 19'dur. Aynı şekilde 1959-1964 yılları arasında, yabancı sermayeye katıldığı kuruluşların yaptığı satışlara sermayelerine oranı ortalama olarak % 300 iken, yerli kuruluşlarda bu değer % 200 kadardır. Yine yabancı sermayenin

katıldığı kuruluşlarda gayri safi kârların satışlara oranı % 13.8, yerli kuruluşlarda ise % 9.3'tür. Madeni eşya, elektrik aletleri, ilaç ve gıda sanayinde yabancı sermayenin katıldığı firmaların kârlılığı % 60-80'e çıkmaktadır.

Yabancı sermayenin İstanbul'da yoğunlaşmasına paralel olarak özellikle Sınai Kalkınma Bankasının sağladığı kredilerden yararlanan firmaların çoğunluğu da İstanbul'dadır. Örneğin 1966 yılına kadar Sınai Kalkınma Bankasının kredilerinden yararlanan 700 firmanın % 60'ı İstanbul'da bulunmaktaydı. Yine 1966 yılına kadar Sınai Kalkınma Bankasından en büyük krediyi sağlayan 2.5 milyon dolarla, bir yabancı sermaye kuruluşu olan Good Year Lastik Co. olmuştur.

Yabancı sermayenin katıldığı kuruluşların aynı sanayi dalındaki yerli kuruluşlardan daha büyük bir kârlılığa sahip ol-

maları karşısında, işbirlikçi burjuvaziyle emperyalizmin sözcüleri bu kuruluşların teknolojik bakımdan yerli kuruluşlardan daha ileri olduklarını, daha verimli, daha rasyonel üretimde bulduklarını, bu yüzden kâr oranlarının da doğal bir şekilde daha yüksek olduğunu ileri sürerler. Oysa Prof. Gülten Kazgan Cumhuriyet Gazetesinin 6.8.1969 tarihli sayısında yayınlanan «Yabancı Sermaye ve Teknoloji Transferi» adlı araştırmasında yabancı sermayenin Türkiye'ye daha üstün bir teknoloji getirmediğini sayısal olarak ispatlamıştır. Prof. Kazgan'ın bu kısa fakat çok değerli araştırması yabancı sermaye yatırımlarının en fazla yoğunlaştığı sanayi dallarında, yani kimya, kauçuk ve lastik sanayilerinde işçi başına katma değer A.B.D., ne göre en düşük seviyede olduğunu açıkça göstermektedir. Bu sanayi dallarındaki işçi başına verimlilik yerli kuruluşların yoğun olduğu sanayi dallarındaki verimliliğin bile çok kerece altındadır. İşbirlikçi burjuvaziyle emperyalistlerin sözcülerinin ileri sürdükleri doğru olsaydı yabancı sermayenin yoğun olduğu sanayi dallarındaki işçi başına verimliliğin hiç değilse yerli kuruluşlardaki ortalama verimliliğin üzerinde olması gerekirdi. Oysa gerçekler bu sözde bilimsel görüşü tamamen yalanlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında yabancı sermayenin yoğun olduğu sanayi dallarındaki kârlılığın yüksek olmasının temel nedeninin bu dallardaki monopolleşme olduğu bir kere daha ortaya çıkmaktadır.

Buraya kadar belirttiğimiz hususlar yabancı sermaye kontrolündeki sömürü mekanizmasının niteliğini açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle İstanbul'daki komprador burjuvazi aracılığıyla yeniden Türkiye'ye girme ve yerleşme olanakları bulan yabancı sermaye gerek iller arasındaki yapısal dağılımı gerekse firmaların sahip oldukları sermaye gücü bakımından tekelci bir sermayedir. Bu sermayenin yoğunlaştığı sanayi dallarında üretim sağlıklı bir rekabetin koşulları altında değil, doğrudan doğruya monopol kapitalizminin belirlediği koşullar altında yapılmakta; ilaç, madeni eşya, lastik, kauçuk sanayilerinin ürünleri Türkiye pazarlarında monopol fiyatlarda satılmaktadır. Sadece bu açıdan bakıldığında bile, yabancı sermaye yatırımları Türkiye ekonomisi için temelde zararlı olan ve emperyalizmle işbirlikçilerin ekonomik ve politik güçlerini artıran yatırımlardır.

Türkiye İşçi Partisi'nin Niteliği

BEHİCE BORAN

Son tartışmalar sırasında ortaya atılan ve tartışılan bir soru da, Türkiye İşçi Partisi'nin sosyalist bir parti olup olmadığıdır. Kendilerini milli demokratik devrimci veya proleter sosyalist veya proleter devrimci diye adlandıran bazı gruplar ve kişiler bu soruyu sorup, «değildir» cevabını vermektedirler. Buna gerekçe olarak ileri sürdükleri görüşler kısaca şöyle özetlenebilir :

1. İşçi sınıfının sosyalist partisi, işçi sınıfının iktidarını öngörür, TİP ise işçi ve emekçi sınıflar iktidarından söz etmektedir.

2. Toprak reformu sosyalist bir reform değildir, bir burjuva reformudur. Toprakta özel mülkiyetin yayılması sonucunu verir.

3. Bütün üretim araçları kamulaştırılmayacak, özel sektör muhafaza edilecektir. Oysa, sosyalizm, üretim araçlarının kamulaştırılmasını gerektirir.

Bunları sırasıyla ele alalım.

1. Sınıf iktidarı kavramını açıkça kavuşturmak gerek. Hiçbir sınıf tek başına iktidara gelemeyebilir ve iktidarını sürdüremez. Örneğin, burjuvazinin iktidarı sadece burjuvaziye dayanmaz, orta ve küçük burjuvaları ve hatta işçi sınıfının bazı kesimlerini kendi ideolojisi, politikası peşinden gerektirdiğinde çeşitli ölçülerde tavizler vererek sürüklemek suretiyle iktidarı elinde tutar. Ama buna burjuvazinin iktidarı denir, çünkü devletin politikasına, milli ekonomiye hâkim durumdadır, işler onun ideolojisine ve çıkarlarına göre yürütülür.

İşçi sınıfının iktidarı da sınıf temelli, toplumsal güçler temelli olarak işçi sınıfından daha geniş bir tabana oturur. Sosyalist iktidarda işçi ve yoksul köylü sınıflar arasında bilinçli ve programlı bir ittifak vardır. Kendi küçük toprağına, dükkânına veya tezgâhına sahip köylü-kentli emekçi sınıfların da desteği kazanılır. Hele, emperyalizmle bütünleşmiş, az gelişmiş kapitalist ülkelerde bu sınıflar işçi sınıfının politik hareketini ve sosyalist iktidarını desteklemeye -objektif şartların itelemesiyle- daha yatkındırlar. İşte iktidarın dayandığı bu geniş yelpazeli sınıf tabanı açısından işçi ve emekçi sınıflar, özellikle işçi-köylü iktidarından, söz edilebilir ve edildiği zamanda bir anlam kastedilir. Ama sınıf tabanı işçi sınıfından daha geniş olan bu iktidar izlediği politika açısından işçi sınıfı iktidarındır; çünkü işçi sınıfının ideolojisiyle meydana getiren bilimsel sosyalizmin ışığı ve çerçevesi içinde zamana şart ve imkânlarına uygun gerçekçi bir sosyalist politika yürütür. İşçi sınıfının, yoksul köylülerle ittifak kurması, öbür emekçi sınıfların desteğini kazanması, o sınıflarla pazarlık edip tavizler vererek

bir koalisyon kurması demek değildir. Öbür sınıfları işçi sınıfı ideolojisine ve politikasına kazanmaktır. İşçi sınıfı iktidarı hiçbir zaman sadece işçi sınıfına dayanan, sadece onu kapsayan demek değildir. İşçi sınıfının bilimsel sosyalizme dayanan politikası çeşitli emekçi sınıfların durumunu, ihtiyaçlarını, değişme doğrultularını da gözönünde tutar ve politikası bunları da kapsar.

2. Toprak reformu öngörüldüğü için TİP'in sosyalist bir parti olmadığı ve TİP iktidarının sosyalist bir iktidar olmayacağı iddiası da aynı derecede geçersizdir. Bu gün dünyanın geri bırakılmış ülkelerinde toprak reformlarının baş savunucuları o ülkelerin işçi sınıfı partileridir, bundan dolayı da onlara, işçi sınıfının sosyalist partisi değilsiniz, demek kimsenin aklına gelmez. Öte yandan, bu partilerin ve Türkiye'de TİP'in öngördüğü toprak reformu burjuvazinin yapacağı -o da yaparsa- nitelikte toprak reformları değildir. Batıda burjuva demokratik devrimleri sonucu meydana gelen toprak reformlarından da kesinlikle ayırdır. Oralarda feodal malikaneler parçalanmış ve küçük köylü mülkiyetine dönüşen işletmeler kapitalist düzenin gelişme kanunlarına terk edilmiştir. Ya da büyük toprak sahipleri mülkiyeti ellerinde tutup işletmeciliği başkalarına devrederek tarımda büyük kapitalist işletmeler meydana getirmişlerdir. TİP'in öngördüğü toprak reformu ise sadece toprakların köylülere dağıtılmasını öngörmez ve dağıtılan topraklar kapitalist sistemin gelişme kanunlarına terk edilecek değildir. Toprak reformu aynı zamanda tarımsal üretimin yeniden örgütlenmesini kapsar. Daha ilk aşamada dağıtılan toprakların devlet istasyonları etrafında toplanıp bir çığit örgütlenmesi öngörülmüştür. Devlet yardımı, teşvik edici tedbirleri ve köylü kitlelerin eğitilmesi ile kooperatifleşme gerçekleştirilecektir. Ve bu da basit kooperatiflerden daha gelişkin kooperatiflere doğru bir süreç içinde oluşturulacaktır. Toprak reformu denince, bütün bunları zaman içinde gelişen, bütünleşen bir süreç olarak düşünmek gerekir. Böyle bir toprak reformu anlayışı ve uygulaması elbette toprak reformlarıyla özdeşleştirilemez.

3. TİP programında, iktidara gelince bütün üretim araçlarının özel mülkiyetini ortadan kaldırılması öngörülmüyor diye, TİP'in sosyalist parti niteliğini reddetme ise asla savunulmayacak sakat bir görüş ve tutumdur. Her ülkenin kendine özgü somut şartları vardır. Sömürge ve yarı sömürge durumdaki politik bağimsizliğe ulaşan, az gelişmiş ülkeler, veya ileri derecede gelişmemiş kapitalist sistemden sosyalizme geçen toplumlar, sanayileşebilmek, kalkınabilmek için ekonomide bir devlet sektörü meydana getirme sorunu ile karşılaşmışlardır. Türkiye'de ise yatırımları, teknolojisini, işletme büyüklüğü ve işçi sayısının yoğunluğu ile milli ekonominin büyük, önemli kesimini teşkil eden bir

devlet işletmeciliği kesimi esasen meydana getirilmiştir. Sosyalist parti iktidarı bunu burjuva döneminden miras alacaktır. Bu son derece önemli bir noktadır ve Türkiye'yi birçok az gelişmiş ülkelerden ayıran bir husustur. Program uyarınca da dış ticaretin, bankacılığın, sigortacılığın millileştirilmesine girişilecek, böylece devlet sektörü daha da genişleyecektir. Ne nitelikte olacaktır bu genişletilmiş devlet sektörü? Elbette, burjuvazinin denetiminde ve hizmetinde bir devlet kapitalizmi olarak muhafaza edilmeyecektir, işçi ve emekçi halkın denetim ve hizmetinde bir sektör haline getirilecektir, yani sosyalist bir muhtevaya dönüştürülecektir. Böylece milli ekonominin en büyük, en önemli, en ağırlığı olan kesimi kapitalist üretim ilişkileri dışına çıkarılmış olacaktır. Ayrıca, yeni temel sanayi kolları devlet eliyle kurulacak ve özel sektörde büyük üretim ve mübadele araçları da «kült taşı» vazifesini görenlerden bağlayarak devletleştirilecektir. Bu kayıtlarla bir özel sektöre yine de müsaade edilmesi, «milli burjuvazi» ile bir koalisyonla gidildiği, ona tavizler verildiği, bir «karma ekonomi» politikası güdüldüğü için olmayacaktır. Üretim güçlerinin ve mübadele araçlarının henüz merkezi kararlara bağlanacak, bağlandığı taktirde randımanlı sonuçlar verecek kadar gelişmediğinden ötürü olacaktır. (Charles Bettelheim üretim güçlerinin yeterince gelişmemiş olduğu hallerde üretimi merkezi kararlara bağlamama kırtasiyeciliği ve bürokrasiye yol açtığı görüşündedir). Her hal ve şartta, kapitalist üretim ilişkilerinin kendi ekonomik kanunlarına göre serbestçe gelişmesine müsaade olunmayacak, yukarıda belirttiğimiz sınırlar içinde özel sektör de plana bağlanacak, davranışları ve hesapları yakından denetlenecektir. Türkiye en azından altmış yıldır burjuva demokratik devrim süreci içindedir. Otokrasi (sultanlık ve halifelik) kaldırılmış, cumhuriyet ilan edilmiş, 8 saatlik iş günü, gırtlı oyla genel seçimler, sınıf esaslı üzerinden dernek, parti kurma vb. kabul edilmiştir. Kargımızdakilerin, milli demokratik devrim konusunda kaynaklardan biri olarak ileri sürdükleri Lenin'in İki Taktik'te sözünü ettiği durumda Türkiye'deki durumun hiç ilgisi yoktur. Ve ilginç olan nokta, Lenin'in 1908 megrutiye hareketinden burjuva demokratik devrim hareketi olarak söz edilmiştir.

Türkiye batılı kapitalist ülkeler ölçüsünde ve biçiminde sanayileşmiş ve kalkınmış olması da, Türkiye ekonomisinde bugün hâkim üretim ilişkisi kapitalist ilişkidir. Feodal kalıntılar da, daima örnek olarak ileri sürülen devrim öncesi Çin ile asla kıyaslanabilecek ölçüde ve biçimde mevcut değildir. (Örneğin, orada savaş beyleri, özel orduları vardı ve birbirleriyle harbederlerdi). Ve ne tuhaftır, bizim görüşümüze karşı milli demokratik devrimi savunanların kendi tezlerini dayandırdıkları veya dayandırdıklarını söyledikleri Mao Çetung, Yeni Demokrasi adlı kitabında, burjuva demokratik devrimlerini eski

Üzerine

tip», «yeni tip» diye ikiye ayırdıktan sonra, birinci dünya savaşından ve Ekim İhtilalinden sonra eski tip burjuva demokratik devrimi yapan tek ülke olarak Türkiye'yi gösteriyor ve bunu bir istisna olarak kabul edip bir daha böyle bir şeyin ne Çin'de ne başka bir ülkede olmayacağını söylüyor.

Her ülkenin ve Türkiye'nin kendine özgü somut şartları derken, bütün bunları gözönünde tutmak, hesaba katmak gerekiyor. Burjuva demokratik devrimini yapmış, kapitalist üretim ilişkilerini hâkim üretim ilişkiler durumuna getirmiş, bu ara da devlet kapitalizmi niteliğinde büyük bir devlet sektörü kurmuş Türkiye'nin bundan sonraki devrim aşaması ancak sosyalist devrim olur.

Türkiye'de burjuva demokratik devrimin yapılmış olmasından söz etmek, bunun, batıdaki burjuva demokratik devrimlerle aynı olduğu anlamına gelmez. Nasıl ki Türkiye'de hâkim üretim ilişkisi kapitalisttir demek, Türkiye'de batıdaki gibi bir kapitalist düzen vardır demek değilse. Sanayi burjuvazisi gelişmemiş, ticaret burjuvazisinin ağır bastığı bir burjuva demokratik devrim. Demokratik konusu na aynı farklılık içinde. Politik rejimler ekonomik sistemlere göre gerçek anlamda sınıylanmış (ama yine de şu veya bu nitelikte olsun bir sosyal gelişme göstermiş ve gösteren), ticaret burjuvazisinde, sanayi burjuvazisinde «kompradorlaşmış», emperyalist aşamadaki dünya kapitalist sistemi ile bütünleşmiş, tasfiye halinde de olsa feodal katmanlar barındıran, «az gelişmiş» bir kapitalist sistemin politik demokrasisi, elbette ileri derecede sanayileşmiş, ileri teknolojiye sahip, az gelişmiş ekonomilere hâkim kapitalist sistemlerin politik demokrasisi ile aynı olmaz. Bizde olduğu gibi olur işte. Böyle bezin böyle kenarı, böyle bir kapitalizmin böyle bir «demokrasi» si! Durumu batı özentisi, batı taklitçiliği ile izah, sosyolojik açıdan geçerli bir izah değildir. Özentililik varsa, bu olgunun kendisi sosyolojik izaha muhtaçtır. İzahın anahtarı ise mevent ekonomik sistemdedir.

Bizde burjuva demokratik devrimin tamamlanmamış olduğu «gerçek demokrasi» bulunmadığı görüşleri de olduğu gibi kabul edilecek görüşler değildir. Sömürülen sınıflar açısından burjuva demokrasisi hiçbir zaman «tamamlanmış» ve «gerçek» demokrasi değildir. En ileri kapitalist toplumlarda dahi işçiler ve emekçiler burjuvalarla gerçekten eşit hak ve özgürlüklere sahip midirler? Burjuva demokrasisinin bir adı da burjuva diktatörlüğü değil midir?

Türkiye nasıl kapitalist yoldan kalkınamazsa, batı modeli kapitalist aşamadan geçmek zorunda değilse, politik düzeyde de batının geçirdiği tecrübeyi tam tekrarlamaadan sosyalist demokrasiye yönelmek durumundadır.

HÜSEYİN ERGÜN TAHLİYE EDİLMEDİ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürümüz Hüseyin Ergün hakkında EMEK'in 10. sayısında çıkan «Kurtuluş Savaşı Ama Nasıl» başlıklı yazıdan dolayı açılan 142. ve 137. maddeleri ihlâl davasının bakılmasına, 20 Ocak 1970 Salı günü Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesince başlanmıştır.

Savcı esas hakkında verdiği mütalaa da, gazeteci Bedii Fâik'in İhan Akın'ın birlikteliği raporuna dayanarak; söz konusu yazıda «Proleter İhtilalinin savunulduğu» ve suç teşkil ettiğini iddia etmiştir. Ergün'ün avukatları, suç isnaadını çok yanlış olarak nedeniyle, daha geniş bir birlikteliğe heyetine yazının inceletilmesini, 4 Ekim 1960'dan beri tutuklu bulunan Hüseyin Ergün'ün tahliye edilmesini istemişlerdir.

Mahkeme, avukatların isteklerini reddetmiş ve davayı, savunmaların hazırlanması için 5 Şubat 1970 tarihine bırakmıştır.

Duruşma sonucu, tekrar cezaevine dönen Hüseyin Ergün, 1945 yılında Erzurum'un Hınıs ilçesinde doğmuştur. İlk, orta ve lise öğreniminden sonra girdiği siyasal Bilgiler Fakültesinde «Emperyalizme karşı, Sosyalizm için» mücadelede yerini almıştır. SBF Fikir Kulübü'nün sosyalist niteliğe kavuşması yıllarında Yönetim Kurulunda bulunmuş, bu kulübün başkanlığını yapmıştır. Artık, Hüseyin Ergün «Sosyalist Türkiye» için girişilen kavganın ön saflarında yiğit bir savaşıdır. Kozlu'da kurşunlanan işçiler için Mart 1965'te atılı polislerin kardonu altında yapılan yürüyüşte, sosyalist gençliğin ilk kurucunu DÖNÜŞÜM dergisinin çıkışında sosyalist gençlik örgütü Fikir Kulüpleri Federasyonu'nun kuruluşunda ve gelişmesinde öncülük yapmış ve büyük katkılarda bulunmuştur.

Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdikten sonra, askerliğini tamamlayan Hüseyin Ergün, Türkiye sosyalist hareketi içinde örgüt içi ve örgüt dışı saptamalara karşı mücadeleyi yürüten EMEK dergisinde yerini almıştır.

Disiplinli, hoggörüllü çabasıyla örnek bir sosyalist olan Hüseyin Ergün arkadaş yalnız değildir. Nitekim, yalnız olmadığını, duruşmayı izleyen yüzlerce sosyalist genç, duruşma sonunda «sosyalist Türkiye», «Kahrolsun Faşistler» sloganlarıyla tezahüratta bulunarak, dostla - düşmana bir kez daha göstermiştir.

ÇAĞRI

Bir yiğit, devrimci savaşı daha kaybettik. Sosyalist mücadelesinin Türkiye İşçi Partisi'nin neferi Reşit Güçkiran aramızdan ayrıldı. Reşit Güçkiran, Gaziantep teşkilatını kurmuş ve egemen sınıfların baskısına karşı yılmadan, usanmadan savaşıyor her dönemde devrimci savaşın ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Egemen sınıflar ondan ve omuzdaşı arkadaşlardan ürküyordu. Sosyalist mücadele arkadaşlarının ise güven kaynağıydı. Çünkü Reşit Güçkiran sömürücülerin haksızlıklarına, zorbalıklarına yiğitçe karşı koyarken beri taraftan sosyalizmin klâsiklerini öğrenerek ve öğreterek savaşı, yenilmez olarak örgütliyordu.

Partinin her kademesindeki görevini başarıyla yürütüyordu. İlçelerde görev alıyor, bütün haksızlıklara karşı yiğitçe direniyor, Partinin en yüksek organında; Genel Yönetim Kurulunda çalışıyordu.

Sosyalist mücadelenin onunla kazanacağı çok şey vardı daha. Savaşının en olumlu anında ve en önemli görevlerinin eşliğinde vurdular Reşit Güçkiran'ı.

Reşit Güçkiran'ın ailesine ve çocuklarına sahip çıkmak ve onun kaygasında yalnız olmadığını herkese duyurmak görevimiz olmalıdır.

EMEK dergisi; Reşit Güçkiran'ın ailesiyle devrimci dayanışma için; bir yardım kampanyası açmıştır. Bütün arkadaşlar, onun şahsında devrimci dayanışmayı bir kez daha göstermeliyiz.

Not : Yardımlarınızı Zühre Güçkiran, Ziraat Bankası Ankara Kızılay Şubesi 21139 numaralı hesaba, Ziraat Bankasının tüm şubelerinden yapabilirsiniz.

Büyük Tic ittifakların

KURTHAN FIŞEK

1 TÜRKİYE'DE KAPİTALİZMİN DURUMUNA GENEL BAKIŞ

Mao Tsetung, Ocak 1940 tarihli bir yazısında (On New Democracy), Türkiye'yi, klasik türden bir burjuva - demokratik devrim yaşamış ülkeler arasında sınıflandırmaktadır. Bilindiği gibi, klasik tipteki bir burjuva - demokratik devrim, münhasıran burjuvazinin öncülüğü altında ve halk yığınlarının önemsenebilecek bir katılımı olmaksızın gerçekleştirilen bir burjuva devrim şeklindedir. Görülmüze göre, Türkiye ekonomisinin girdiği çıkmaz ve Adalet Partisi'nde hüküm süren karışıklığı, bu açıdan değerlendirilmekte gerekmektedir.

Türkiye'nin son yüzyıllık tarihine baktığımızda görüyoruz ki, 1839 Tazminat Fermanı'ndan bu yana girişilen bütün burjuva - demokratik eylemler, ama gizli, ama açık, büyük ticaret burjuvazisinin öncülük damgasını taşımaktadır. Yine görüyoruz ki, Türkiye, emperyalizmin yörüngesine girdiği ve burjuvazisi de emperyalist ülkelerin burjuvazileriyle bütünleştiği ölçüde, kapitalistleşen ve burjuva - demokratik devrimini geliştiren bir toplum olagelmıştır. Bugün durum artık farklıdır; 1839 yılındanberi her burjuva - demokratik atılıma, ama gizli, ama açık, yön vermiş bulunan büyük ticaret burjuvazisi, özellikle 1960 sonrası da, «dleri» sayılabilecek herhangi bir harekete öncülük edebilme imkân ve ihtimalini elden çıkarmıştır. Birinci mesele bu-

İkinci mesele, 1960 sonrası Türkiye'sinin, egemen sınıfları yüzyıllardır bütünleştirmiş bulunan ekonomik şartlardan giderek yoksun kalmasıdır. Şöyle ki, 1970 yılı Türkiye'si, 1950'lerin Türkiye'sinden farklı olarak, aldığı dış borçların yüzde 75'ini, ekonomiyi canlandıracak yerde, eski borçların tasfiyesi için kullanmaktadır; devletin elinde toplanan artık değeri burjuvaziye transfer etmenin ne etkili aracı olan kredi mekanizması, ekonominin sınır hükümleri yüzünden, eskisi gibi işleyememektedir; tarımsal ürünlerin toplam ihracattaki payının sürekli bir azalış göstermesi, burjuvazinin çeşitli kesimlerini yüzyıllardır yapışık tutan tutkalin çözülmesine yol açmaktadır; bir yandan kredi mekanizmasının eskisi kadar rahatlıkla işleyemeyişi, öte yandan da tarımsal ürünlerin ihracattaki payının azalması ve dünya ticaretinde tarımsal ürün fiyatlarının giderek düşmesi, Türkiye'nin üretim yapısının egemen unsurunu teşkil eden küçük - burjuva kapitalizmini, küçük üreticilerin palazlanmalarının bir hazırlayıcısı olmaktan çıkarak, yoksullaşmalarının başlıca nedeni haline getirmiştir. Küçük işletme mülkiyetinin yalnızca alacaklı defterlerinde amlacağı günler yaklaşmaktadır.

Bu gözlemlerin ortaya çıkarıldığı genel görünüş şudur : (1) Türkiye kapitalizmi, kendisini üretme ve yeniden - üretme yeteneğini büyük ölçüde kaybetmiş ve tam bir çıkmaza girmiş tir; (2) burjuvazinin çeşitli kesimlerinin, bütün bu kesimleri memnun edecek şekilde, yağma düzeninden yararlanmaları im-

kân ve ihtimali artık yoktur. Bu durum, burjuvazinin çeşitli kesimleri arasındaki ortak çıkar ilişkilerinin, giderek, aynı kesimler arasındaki bir «parsa savaşı»na dönüşmesine yol açmıştır. Buhran şartları altında oluşup keskinleşen ve en şiddetli ifadesini Adalet Partisi'ndeki çatlamada bulan bu «parsa savaşı», dört yüzyıldır bütünlük gösteren egemen sınıfların, (1) büyük ticaret burjuvazisi, (2) küçük ticaret burjuvazisi merkezleri etrafında toplanmaya başladıklarını ortaya koymaktadır. Bugüne kadar tek bir taşı bile dökmemiş olan bir devrimin ansızın çatlamasının nedenlerine girmeden önce, egemen sınıfların teşkil ettikleri ittifakın tarih içindeki gelişimi ne kısaca göz atalım.

2 TÜRKİYE'DE BURJUVA DEMOKRATİK DEVRİM

Türkiye'nin Avrupa kapitalizmine açılışı, 1583 kapitülasyonlarının verilmesine raslar. Osmanlı İmparatorluğu'nun egemen sınıfları, bir yandan dünya ticaret yollarının değişmesiyle düşen ticaret gelirlerini yeniden artırmak, öte yandan da imparatorluğun fazlasıyla ürettiği ham maddelere Avrupa piyasalarında verilen yüksek fiyatlardan yararlanmak amacıyla, böylesine bir açılışı oldu - bit-tiye getirmişlerdir. Kimdir, bu «egemen sınıflar»? Kapitülasyonlar çerçevesinde öngörülen düzenlemeler, bu sorunun cevabını da beraberinde getirmektedir : Avrupa'ya satılacak ham maddelerin kaynaklarını kontrol eden büyük toprak sahipleri ve bu kaynakları Avru-

pa piyasalarına bağlamada köprü görevi gören ticaret burjuvazisi. Türkiye'nin genel politikasını dört yüzyıl süreyle şekillenen diren ittifakın çekirdeği böylece oluşmuş olmaktadır.

1583 yılında «iltizam» uygulamasına geçilmiş ve, bunun sonucunda, egemen sınıfların teşkil ettikleri ittifaka yeni bir unsur eklenmiştir : Küçük ticaret burjuvazisi genel başlığı altında sınıflandırabileceğimiz tefeciler, küçük tüccarlar vb. İltizam uygulamasında cisimleşen sömürü mekanizması ve bu mekanizmayı işleten ittifak şöyle açıklanabilir : ülke topraklarının çıplak mülkiyetini elinde bulunduran hükümdar, belirli bir bölgenin vergilerinin toplanması işini müzayedeye çıkarmakta ve bu müzayedeye girecek kişilerin belirli bir pey akşed sürmeleri zorunlu tutulmaktadır. Tarım gelirlerinin «mevsimlik» oluşu ve «hazır para»nın da ancak mahalli tüccarların, tefecilerin vb. elinde bulunması, toprak sahiplerini, gerek müzayedelere girmede ve gerekse aynı olarak toplanan vergileri bölüşmede, küçük ticaret burjuvazisiyle ortaklaşa çalışmaya yöneltmiştir. Büyük toprak sahiplerinin elinde toplanan ürünler, küçük ticaret burjuvazisi eliyle büyük ticaret burjuvazisine ve oradan da Avrupa piyasalarına ulaşmakta, sağlanan gelirler ise, aynı kanallardan geçerek, büyük toprak sahiplerine dönmektedir. Ne var ki, bu işbirliği, «eşitler arasında» bir işbirliği değildir ve egemen sınıfların bir kesimi, diğerlerini, kontrol altında tutmaktadır. İç vergilerin dış vergilere kıyasla yüksek tutulması, bir başka deyişle, örnek

Ticaret Burjuvazisi Yenileyecek mi?

vermek gerekirse, bir malın An kara'dan alıp İstanbul'da satılmasının, aynı malın Ankara'dan alıp Avrupa'ya satmaya kıyasla daha yüksek ölçüde vergilenmesi, küçük ticaret burjuvazisinin «bağımsız» bir güç olarak palazlanmasına engel teşkil etmiş, küçük tüccarı çıkar bağlarıyla büyük tüccara bağlamıştır. Aynı şekilde, doğrudan doğruya ihracat yapmak durumunda bulunmayan büyük toprak sahipleri, küçük ticaret burjuvazisi aracılığıyla, büyük ticaret burjuvazisinin yedeğine girmiştir. 1838-1846 ticaret sözleşmeleri, bu ilişkileri daha da pekiştirmiş ve sömürü mekanizmasındaki su başlarının büyük ticaret burjuvazisi tarafından tutulmasına imkân vermiştir.

Kapitalist Avrupa'ya «kopmaz» çıkar bağlarıyla bağlanan ve kendi içinde de sıkı sıkıya bütünleşen Türkiye burjuvazisinin egemen unsuru, 1839 yılından bu yana girilen bütün burjuva - demokratik eylemlere öncülük etmiş bulunan büyük ticaret burjuvazisidir. Bunun nedenlerini, emperyalizmin yürümesine girme olayıyla toplumun burjuvalaşması olayı arasındaki organik bağlarda aramak gerekir. Örneğe, Avrupa kapitalizmine kesin açılışı temsil eden 1838 ticaret sözleşmeleriyle, bir burjuva - demokratik atılım olan 1839 Tanzimat Fermanı el ele yürümektedirler. 1838 sözleşmelerinin her türlü ticari kısıtlamayı kaldırmasından en çok yararlanan nasıl büyük ticaret burjuvazisi olmuşsa, aynı şekilde, «bütün yurttaşlara kanunlar önünde eşitlik ve mal güvenliği» adı al-

tında azınlıkların her türlü haklarını garanti altına alan Tanzimat Fermanı'ndan da en çok yararlanan, azınlık durumunda ki Galata Bankerleri, yani büyük ticaret burjuvazisinin ta kendisi, olmuştur. Avrupa kapitalizmine iyiden iyiye bağlanmayı temsil eden 1854 dış borçlanma, burjuva - demokratik devrimin daha da geliştirilmesini temsil eden 1856 Islahat Fermanı ve toprak üzerinde özel mülkiyeti tanıyan 1858 Arazi Kanunnamesi, aynı şekilde, birbirlerine bağlı olaylardır. Bir yandan Osmanlı İmparatorluğu'nun 1876-1908 döneminde tam anlamıyla sömürge durumuna düşmesi, öte yandan da, aynı dönemde, mutlaklığı kırmak ve burjuvaziye siyasal planda temsil hakkı tanımak amacıyla güden bazı atımların (1876 ve 1908 Meşrutiyetleri) gerçekleştirilmesi, kuşkusuz, raslantı değildir. Böylesine örnekleri çoğaltarak 1946 yılına geldiğimizde görüyoruz ki, bir yandan siyasal egemenliği burjuvaziye devreden ve klasik türden burjuva - demokratik devrimlerin en gelişkin halkalarından birini teşkil eden «parlamentarizm» uygulamasına geçilmiş, öte yandan «devletçilik» ve «savaş ekonomisi» dönemlerinden daha da güçlü çıkan büyük ticaret burjuvazisinin çıkarları doğrultusunda emperyalizmle bütünleşmiştir. Bu ve benzeri olgular, son yüzyıla Türkiye'sinde, emperyalizmin yürümesine girmeyle burjuva-demokratik atımları gerçekleştirilmenin el ele yürüdüklerini ve aynı madalyonun iki ayrı yüzünü teşkil ettiklerini ortaya koymaktadır.

3 İTTİFAK ARTIK SOMUT ŞARTLARA UYMUYOR

Yukarıda genel çizgileriyle tanımlamaya çalıştığımız dört yüzyıllık ittifak, artık, Türkiye toplumunun somut şartlarına ters düşmeye başlamıştır. İttifakın herşeye rağmen böylesine uzun ömürlü olması, büyük ölçüde, tarafların toplumun gelişme çizgisine ayak uydurmadığına gösterdikleri esneklikten doğmaktadır. Örneğe, ittifakın en önemli unsurlarından biri olan feodal beyler (büyük toprak sahipleri), toplumun burjuvalaşması çizgisine ayak uydurmuşlar ve, İngiltere'de olduğu gibi, «feodallerin burjuvalaşması» süreci içinde, tarım burjuvazisi durumuna dönmüşlerdir. 1930'den sonra belirlemeye ve özellikle 1960 sonrası da, az da olsa, gücünü duyurmaya başlayan yapmcılara aynı anda ticaretle uğraşmaları ve montajcılarının durumundan da görülebileceği gibi, yapıcılıktan çok, ticaret yönünün ağır basması, sanayi burjuvazisinin de, büyük ticaret burjuvazisinin yedeğinde, daha doğrusu büyük ticaret burjuvazisinin ayırdedici bazı özellikler taşıyan bir kesim olarak, egemen sınıflar ittifakına dahil olmasına imkân vermiştir. Bu nedenle, egemen sınıfların içinde bir çelişme, bir çatışma belirmişse ve egemen unsur olarak büyük ticaret burjuvazisinin ittifak şartlarını yeniden gözden geçirmesi söz konusuysa, kozlar, «tarım-ticaret-sanayi burjuvazileri» genel karmaşasının tarafları arasında değil, ticaret burjuvazisinin kendi içinde, büyük ticaret burjuvazisiyle küçük ticaret burjuvazisi arasın-

da, paylaşılacaktır. Şimdi, aklına şu soru geliyor : İttifakın yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılan objektif şart ve gelişmeler nelerdir?

Bir yandan emperyalizmle, öte yandan da, yakın bir geçmiş kadar, kendi içinde bütünleşmiş bulunan egemen sınıfların belirleyici unsuru, daha önce de belirttiğimiz gibi, ticaret burjuvazisidir. Ticaret burjuvazisini oluşturan iki unsur, büyük ticaret burjuvazisi (ithalatçı - ihracatçı, montajcı vb.) ve küçük ticaret burjuvazisi (tefecî, küçük tüccar vb.), madde ve siyasal çıkarlarının bir örnekliliği yüzünden, bugüne kadar, bir bütünlük göstermiştir. Bir yandan ekonomik iktidarı elinde bulunduran ve emperyalizmle doğrudan bağlar kurup sömürüden birinci derecede pay alan büyük ticaret burjuvazisi, öte yandan mahalli düzeydeki kontrol imkânlarıyla (alivire alım, kredi vb.) o mekanizmasını güdümlenen, emperyalizminin uç beyliğini yapan fakat emperyalizmle kurulan ilişkilerden ancak dolaylı olarak, büyük ticaret burjuvazisi aracılığıyla, pay alan küçük ticaret burjuvazisi, fonksiyonel bir işbirliğine girmiş görünmektedirler. Ticaret burjuvazisinin unsurları arasında varılmış bulunan «sessiz anlaşma»nın şartlarına bakıldığında, uyanık ilk izlenim, küçük ticaret burjuvazisine siyasal mevkilerin (milletvekilliği vb.) büyük çoğunluğunun ve sömürüden de büyük ticaret burjuvazisinin uygun göreceği bir payın, büyük ticaret burjuvazisine de ülkenin genel politikasını belirleme görevinin ve sömürünün de aslan

Sayfa Çeviriniz

payının bırakıldığı yönündedir. Adalet Partisi'nin gövdesini işte bu «ittifak» oluşturagelmıştır: bir yanda ülkenin genel politikasını çizen ve parti'nin kumanda mevkilerini elinde tutan büyük ticaret burjuvazisi, öte yanda da parti teşkilatını oluşturan ve oy mekanizmasını kontrol altında bulunduran küçük ticaret burjuvazisi.

Türkiye'nin hızla kapitalleşmesi ve bankacılık faaliyetlerinin (bu arada, kredi sisteminin) merkezleşmesi, küçük ticaret burjuvazisinin, «bağımlı» nitelik gösterse bile mevcut bulunan, ekonomik gücüne darbe ardına darbe indirmekte, fakat, bu kapitalleşme çizgisinin daha da uzatılması, büyük ticaret burjuvazisinin çıkarları bakımından, can alıcı önem taşımaktadır. Bir yandan ülke ekonomisinin kendisini üretme ve yeniden - üretme yeteneğini yitirmesiyle girilen ve hızla derinleşen buhran, öte yandan da işçi sınıfının, siyasal ve sendikacı eylemler çerçevesinde, haklarına sahip çıkmaya başlaması, bugüne kadar «parsa paylaşımına» yön vermiş olan «oyun kurallarının» yeniden gözden geçirilmesini zorunluluk haline getirmektedir. Büyük ticaret burjuvazisi, bugünün şartları içinde, devlet çarklarını, eskiden olduğu gibi, egemen sınıfların tüm kesimlerinin az ya da çok lehine işletmek durumunda değildir. Öncelikle kendisini düşünmek zorundadır. Bir arada düşünüldüklerinde, bütün bu olaylar, Adalet Partisi'nde hüküm süren karışıklığa, aslında, bir «parsa savaşı» olduğunu ortaya koymaktadır. Gözlemlerimize bir de şunu ekleyebiliriz: küçük ticaret burjuvazisi, siyasal plandaki etkinliğini doğal bir sonucu olarak, çıkarlarına ters düşmeye başlayan burjuvalaşma sürecini durdurma, olmazsa yavaşlatma, olmazsa saptırma çabalarını etkili bir şekilde yoğunlaştırmaktadır. Mehmet Turgut'ların, Saadet'in Bilgi'lerin vb. bakanlar kurulundan tasfiyeleriyle işlerin bitmediği, Odalar Birliği'ndekine benzer olayların artacağı, «yolsuzluk» iddialarının gün geçtikçe çoğalacağı ve büyük ticaret burjuvazisinin, çok geçmeden, dizginleri elden çıkarmak tehlikesiyle bile karşı karşıya kalabileceği açıktır. Orta-

ya çıkması muhtemel bir «iktidar boşluğu»nun nereye gidebileceğini gören büyük ticaret burjuvazisi, bu nedenle, ittifakların yeniden gözden geçirilmesi ve yenilenmesi çizgisine gitmek üzeredir. Bütün belirtiler bu yöndedir. Büyük burjuvazi için, zaten, başka çıkar yol da yoktur: ekonomik çıkarlarını, bugün olduğu gibi, aynı yönde geliştirmeye kararlıysa, kendi örgütünden önemli bir direniş görecektir (zaten görmektedir) ve, bugün değilse bile, en azından yarın, ittifaklarını yenileyecektir. Parti örgütünün isteklerine uygun olarak gelişmeyi durdurmaya kalkarsa, «parsa savaşı» alabileceğine şiddetlenecek ve bu sefer daha da önemli çatımlar meydana gelecektir. Kısacası, Adalet Partisi'nin kumanda merkezi, yani büyük ticaret burjuvazisi, 1970 yılının ilk demlerinin yaşandığı şu sırada, dört yüzyıllık geçmişe sahip bir ittifakı arındırıp bir nebze günün şartlarına uydurma ya da olduğu gibi bırakıp elbirliğiyle kuyusunu kazmak gibi yakın tarihin en önemli kararlarından birini vermenin eşiğindedir.

4 AP'DEKİ BÖLÜNME-NİN SINIFSAK NİTELİĞİ

Öncülüğünü Odalar Birliği olaylarında ve en sert ifadesini de Adalet Partisi'nin çatısı altında bulan bölünmenin taraf ve nedenleri konusuna iki açıdan yaklaşmak mümkündür: (1) «yolsuzluk»ların niteliği, (2) «yolsuzluk» yaptığı iddia edilenler ve bu iddiada bulunanlar.

«Yolsuzluk» iddiaları teneke, gübre ve fındığa ilişkin olarak öne sürülmüştür. «Teneke ithali» dendiği zaman, akla gelen ilk isim, gazetelerde yeni yeni anımsanmaya başlanan fakat üçüncü koalisyon hükümetinin düşürülmesinden tutun da, kota dışı bırakıldığı halde teneke ithal etmeye kadar, sayısız işe karıştığı söylenen Mıgırdiç Şelefyan'dır. Gübre ithal söz konusu olduğu zaman, akla, ithalâtçuların yanı sıra, bunları doğrudan doğruya kullanacak olan tarım burjuvazisi gelmektedir. Fındık ihracatı, ister istemez, tarım burjuvazisiyle büyük ticaret burjuvazisini çağrıştırmaktadır. Özetlersek, «yolsuzluk yap-

tığı» ya da yapılan «yolsuzluk-tan yararlandığı» iddia edilenler, tarım ve büyük ticaret (ithalâtçı - ihracatçı) burjuvazileridir. İddia sahipleri kimlerdir? Bölünme belirtilerinin açık ve seçik olarak ortaya çıktığı seçim öncesinde tasfiye edilemeyen ve ön-seçmenlerin (yani parti örgütünün) oylarıyla, güçlerini artırmışçasına, meclise girer iddia sahipleri, tek kelimeyle, Adalet Partisi'nin tabanını, yani küçük ticaret burjuvazisini temsil etmektedirler. Hergeçeye rağmen tasfiye edilemeyecekleri, bir yandan küçük ticaret burjuvazisinin oy mekanizmasını nasıl kontrol ettiğinin, öte yandan da büyük ticaret burjuvazisinin yakın bir geçmişe kadar en yakın müttefikli olan bu kesimden ne kadar korktuğunun, çekindiğinin, en canlı delilidir.

Araıarındaki mesele nedir? Bu sorunun cevabını, yolsuzlukların niteliğinde buluyoruz. Gözden kaçırılmaması gereken nokta, yolsuzlukların, ithalât-ihracat mekanizmasında meydana gelmiş olmasıdır. Bildiği gibi, ithalât-ihracat faaliyeti, kamu fonlarını burjuvaziye transfer etmenin en gösterişsiz fakat o ölçüde etkili bir aracıdır. Mesele, en basit şekliyle, kamu fonlarının transferinde, bir başka deyişle, burjuvazinin hangi kesiminin sömürütünden ne ölçüde pay alacağını tesbitinde, değişmektedir. Yapıldığı öne sürülen yolsuzluklardan büyük ticaret burjuvazisiyle tarım burjuvazisinin yararlandıklarını daha önce belirtmiştik. Yine belirtmiş ki, ülke ekonomisinin içinde bulunduğu şartlar, sömürü mekanizmasının herkesi memnun edecek şekilde işlemesine engeldir. Bu durum, en azından, parsa hesaplarının yapılması sırasında, küçük ticaret burjuvazisinin artık eskisi kadar dikkate alınmadığını ve bunun da azımsanmayacak bir huzursuzluğa yol açtığını ortaya koymaktadır. Özetlersek, mesele, buhranın zorladığı bir «parsa savaşı» ve bu savaşın tarafları da büyük ticaret burjuvazisiyle küçük ticaret burjuvazisi'dir. Akla şimdi şu soru geliyor: İktidar ittifakının egemen unsuru olan büyük ticaret burjuvazisi buradan nereye gidecektir? Adalet Partisi, örgütünü gözden çıkarabilecek midir? İktidar ittifakının diğer unsurları nasıl tutum takınacaklardır?

Bu gelişmelerin siyasal hayata etkisi ne yönde olabilir?

5 DURUMUN GENEL BİR DEĞERLENDİRİLMESİ

1839 Tanzimat Fermanı'ndan bu yana, Türkiye'deki bütün burjuva - demokratik girişimleri yönlendirmiş bulunan büyük ticaret burjuvazisi, bugün, artık, «ileri» sayılabilecek herhangi bir atılıma öncülük etmekten çok uzaktır ve, Türkiye kapitalizminin kendisini üretme ve yeniden-üretme yeteneğini yitirmiş olması nedeniyle, iktidar dizginlerini elden çıkarmamak için, ittifaklarını gözden geçirmek ve yenilemek zorundadır. Ekonomik planda büyük ticaret burjuvazisine «bağımlı» bulunan fakat mahalli düzeydeki kontrol imkanlarından yararlanarak oy mekanizmasını güdümlleyen eski müttefikini, küçük ticaret burjuvazisini, fedâ etmek, büyük burjuvazi için güçtür. Güç olmasına güçtür ama, hepten de imkânsız değildir.

Büyük ticaret burjuvazisi ne yapabilir? Önünde, kalın çizgileriyle, iki alternatif yatmaktadır: (1) gelişmeyi durdurmak ve ittifakı yeni şartlara ters düşen eski kurullarla sürdürmeye kalkışmak; (2) küçük ticaret burjuvazisiyle birlikte, oy mekanizmasını ve dolayısıyla parlamentoyu kontrol edebilme imkanlarını gözden çıkarmak. Yukarıda sıraladığımız nedenlerden ötürü, her iki alternatif, akla uzak gelmektedir. Ne var ki, benimsenmesel güç görünen son alternatif, burjuvaziye, bir açık kapı bırakıyor: oy mekanizmasının gözden çıkarılmasıyla siyasal iktidardan vazgeçilmesinin eşanlamda tutulması, yani kapitalizmin silâhlanması, yani parlamento gibi kamu oyu organlarının kısırlaştırılıp yürütme organına tâbi kılması, yani FAŞİZM. Dünya burjuvazisinin son sığınağı budur. İspanya'da, Portekiz'de, Latin Amerika ülkelerinde, Yunanistan'da, burjuvazi, kurtuluşu bu sığınağa erişmekte bulmuştur. Bütün demokratik güçler, Adalet Partisi'ndeki gelişmeleri yakından, en uyanık bir şekilde ve bu açıdan gözlemek zorundadırlar çünkü, Adalet Partisi, bütün yolları Roma'ya götüren kavşağa gelmiştir.

KAPİTALİST İŞSİZLİK

S. Ö.

Bu demek değildir ki, bu politika mümkün değildir. Sosyal ve siyasal açıdan, bu politika da mümkün değildir. Zira, bu politikayı kim yapabilir ki? Tekelci rasyonelleştirme politikasının «öznesi, toplumsal temeli nerede? Bu politikayı güdebilmek için, tekelci burjuvazinin modernist ve kendi sınıfı içinde egemen olması gerekir. Bu iki şarttan hiçbirini gerçekleştirmediği. Çoğunluğu itibarıyla tekelci burjuvazi malfuzyen, asalak, rantıye, siyasal ve örgütsel olarak da sanayi öncesi zümrelere (Fransız Patronları Millî Komitesi içinde bile) bağlıdır. İstiana tegkil eden bazı nadir örnekler (Demouque, Lip, Willot, Riboud...) sınıflarında egemen olmaktan uzak olup, patron örgütlerine tabidirler.

Teknokratlar, pekâlâ diyorlar, demek ki modernist patronlar işçi sınıfının tam müttefigidirler, o halde modernist blokun temeli buradadır. Tutucu bloka dayandığı için De Gaulle'ün gerçekleştiremediği rasyonelleştirme politikasını, biz, işçi sendikalarının modernist sermayeyle işbirliği sayesinde gerçekleştireceğiz. Örneğimiz, İsveç'tir. İşçilerle tekelci sermayenin işbirliği ve kapitalizm öncesi kuşakların giderek tasfiyesi sayesinde, tekelci gelişmenin «soğuk» biçimde gerçekleştiği tek örnek olan İsveç'te, tekelci burjuvazinin kendi sınıfında egemen oluşu; işçi sınıfının genç ve devrimci gelenekten mahrum bulunması; buhranın ticari ve mali sermayeyi sarsmış olması ve sermayeye şartlarını empoze etmeğe muktedir bir sosyal demokrasinin zaferi Chaban-Delmas'ın tabii hiç bilmediği bazı ayrıntılardır. O sanıyor ki, yalnızca sistemin yaşaması zorunlu olduğu için, tekelci rasyonelleştirme mümkün değildir. Bütün zamanını yürütemeyeceği bir modernist politikayı açıklamakla geçiyor. Bu politika daha tarif bile edilemeden çözümlüyor. Sermaye kaçıyor, fiyatlar yükseliyor, sendikaların ve C.N.P.F.'nin (Fransız Patronları Millî Komitesi) hükümete güveni yok, işçilerin sendikalara güveni yok, kapitalizm öncesi zümreler resmî temsilcilerini inkâr edip, gerilla harbi yapıyorlar. Tutucu blok kırıldı; modernist blok mümkün değil; fakat başka bir yol da mevcut değil. Bütün bunlara bir «devrim öncesi durum» diyoruz.

Bu durum yalnızca Fransa'ya özgü değil. İngiltere'de işçi sınıfı beş yıldanberi Wilson'u, İtalya'da Nenni ve Amendola'yı altı yıldanberi, yani kapitalizmin son fiildi olan modernist bloğu reddediyor. Başka bir deyişle, İtalyan ve İngiliz sosyal demokrasisi, Chaban-Delmas ile aynı gayede başarısızlığa uğruyor. Avrupa işçi sınıfı tekelci sermayeyle işbirliği istemiyor. Neden isteyecekti? Kapitalizm Avrupa'da bugün her zamankinden daha zayıf olduğu için mi? Mayıs ayı bu zayıflığı ortaya koyduğu için mi? O halde çöksün. Reformculuk öldü. Devrim (fakat bu da henüz yetmiyor) Batı'da gündemdedir.

Sömürüye dayanan varlığını sürdürebilmek için, kapitalizm proleteryanın bir kesimini «işsizler ordusu» şeklinde üretim sürecinin dışında bırakmak zorundadır. Evrim sürecinde kapitalin organik bileşiminde sabit sermayenin değişken sermayeye oranla giderek daha büyük bir yoğunluk kazanmasıyla da büyüyen bu işsizler ordusu aracılığıyla sendikaların mücadele gücü zayıflatılır, emek-gücü ödemelerinin belirli bir ortalama değerine üstüne çıkması önlenir, ayrıca üretim güçlerinin gelecekteki gelişmelerinin yaratabileceği emek-gücü talebini karşılayabilmek üzere yedek bir emek-gücü kaynağı kontrol altında tutulmuş olur. Bu bakımdan üretim güçleri ne kadar gelişmiş olursa olsun, kapitalizmin her aşamasında işsizler ordusunun varlığı gereklidir, zorunludur. Dolayısıyla kapitalist düzende topyekûn bir istihdam söz konusu olamaz. Önemli olan işsizler ordusunu belirli bir değerinde tutabilmektir. İşsizler ordusunun, üretim güçlerinin gelişim derecesine bağlı olarak değişen, belirli değerinin altına düşmesi halinde, kapitalist düzende giderek enflasyonist eğilimler güç kazanmaktadır. İşsizliğin büyümesi, kapitalist düzenin çalışabilmesi için gerekli değerinin üstüne çıkması halinde ise, ekonomide toplam talep te azalıyor demektir. Böylelikle giderek toplam yatırımlarda ve toplam üretimde de zorunlu olarak bir kısıtlama ortaya çıkacaktır. Demek ki işsizler ordusunun daima belirli bir değer yakınında tutulması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında işsizlik kapitalizmin doğal ve kaçınılmaz bir sonucudur, kapitalist üretim biçiminin gereğidir, bu üretim biçimi içerisinde ortadan kalkmasının, kaldırılmasının imkanı yoktur.

Nedenlerini böylelikle çok kısa bir şekilde ve kaba çizgileriyle vermeğe çalıştığımız işsizlik olayının sayısal açıklanmasında emperyalizmin günümüzdeki lideri A.B.D. ni ele alacak ve işsizler ordusunun kapitalist düzenin çalışması için gerekli olan değerinin üstüne çıkmasını emperyalist savaşların çok kereleler nasıl önlediğini göreceğiz.

A.B.D. deki işsizliği 1940-1968 yılları arasındaki yirmi sekiz yıllık sürede incelediğimizde, bu sürenin beş döneme ayrılacağı ortaya çıkmaktadır:

1. İkinci Dünya Savaşı dönemi : 1941 - 1945
2. İkinci Dünya Savaşı sonuyla Kore Savaşı arasındaki dönem : 1946 - 1950
3. Kore Savaşı dönemi : 1951 - 1953
4. Kore Savaşında ateş kesilmesiyle Vietnam Savaşı arasındaki dönem : 1954 - 1964
5. Vietnam Savaşı dönemi : 1965 - 1968

Tablo 1 de İkinci Dünya Savaşı dönemi hakkında bilgi verilmiştir.

TABLO I
İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE
A.B.D. de İŞSİZLİK

Yıl	İşsizlerin Sayısı (Milyon)	Toplam İş Gücüne Oranlı İşsizlik
1941	5.560	% 9.7
1942	2.660	4.2
1943	1.070	1.7
1944	0.670	1.1
1945	1.040	1.6

Ortalama İşsizlik oranı (1942-1945) % 2.2

Tablo I, Amerikanın 1941 yılında İkinci Dünya Savaşına girmesiyle birlikte işsizlerin sayısının 5.56 milyondan 2.66 milyona düştüğünü göstermektedir. Böylelikle işsizlik oranı da % 9.7 den % 4.2 ye inmektedir. 1940 yılında Amerikadaki işsizlerin sayısının 8.12 milyon ve işsizlik oranının da % 14.1 olduğu gözönünde tutulacak olursa, İkinci Dünya Savaşının bir yerde Amerikaya ne kadar yararlı olduğu da ortaya çıkar. Savaşa giriş yılı olan 1941 yılı dışında tutulmak üzere 1942-1945 yılları arasındaki ortalama işsizlik oranı sadece % 2.2 dir. 1944 yılında Amerikadaki işsizlerin sayısı 670 bin kişiye düşmüş bulunmaktaydı. Bununla beraber savaşın sona ermesiyle birlikte Amerikadaki işsizlerin sayısı da artmağa başlamıştır. Tablo II bu döneme ışık tutmaktadır.

TABLO II
İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUYLA KORE
SAVAŞI ARASINDAKİ DÖNEMDE A.B.D. de
İŞSİZLİK

Yıl	İşsizlerin Sayısı (Milyon)	Toplam İş Gücüne Oranlı İşsizlik
1946	2.270	% 3.2
1947	2.356	3.8
1948	2.325	3.7
1949	3.682	5.8
1950	3.351	5.2

Ortalama İşsizlik Oranı % 4.4

Tablo II, İkinci Dünya Savaşının hemen ertesinde işsizlik oranının % 1.6 dan % 3.2 ye yükselmiş olduğunu göstermektedir. İşsizlerin sayısı giderek artacak ve 1949 yılında 3.682 milyon kişiye yükselecektir. Böylece işsizlik oranı da % 5.8 e çıkmış olacaktır. Bu dönem içindeki ortalama işsizlik oranı ise % 4.4 tür. Görülüyorki İkinci Dünya Savaşından sonra Amerikadaki işsizlerin sayısı sürekli olarak artmış ve savaş dönemindeki değerlerin çok üzerine çıkmıştır. Bununla beraber 1950 yılında Amerikanın Kore Savaşına katılmasıyla beraber, savaş endüstrisi aracılığıyla durgun ekonomiyi yeniden ısıtmak ve işsizliği azaltmak imkân dahiline girmiştir. Tablo III Kore Savaşı dönemi hakkında bilgi vermektedir.

TABLO III
KORE SAVAŞI DÖNEMİNDE A.B.D. de
İŞSİZLİK

Yıl	İşsizlerin Sayısı (milyon)	Toplam İş Gücüne Oranlı İşsizlik
1951	2.099	% 3.2
1952	1.932	2.9
1953	1.870	2.8

Ortalama İşsizlik Oranı % 3.0

KAPİTALİST İŞSİZLİK

S. O.

Bu demek değildir ki, bu politika mümkündür. Sosyal ve siyasal açıdan, bu politika da mümkün değildir. Zira, bu politikayı kim yapabilir ki? Tekelci rasyonelleştirme politikasının «öznesi», toplumsal temel nerede? Bu politikayı güdeblmek için, tekelci burjuvazinin modernist ve kendi sınıfı içinde egemen olması gerekir. Bu iki şarttan hiçbiri gerçekleşmemiştir. Çoğunluğu itibarıyla tekelci burjuvazi malfützyen, asalak, rantıye, siyasal ve örgütsel olarak da sanayi öncesi zümrelere (Fransız Patronları Millî Komitesi içinde bile) bağlıdır. İstisna teşkil eden bazı nadir örnekler (Demonque, Lip, Willot, Riboud...) sınıflarında egemen olmaktan uzak olup, patron örgütlerine tabidirler.

Teknokratlar, pekâlâ diyorlar, demek ki modernist patronlar işçi sınıfının tam mütefikiydiler, o halde modernist blokun temel buradadır. Tutucu bloka dayandığı için De Gaulle'un gerçekleştiremediği rasyonelleştirme politikasını, biz, işçi sendikalarının modernist sermayeyle işbirliği sayesinde gerçekleştireceğiz. Örneğimiz, İsveç'tir. İşçilerle tekelci sermayenin işbirliği ve kapitalizm öncesi kuşakların giderek tasfiyesi sayesinde, tekelci gelişmenin «soğuk» biçimde gerçekleştiği tek örnek olan İsveç'te, tekelci burjuvazinin kendi sınıfında egemen oluşu; işçi sınıfının genç ve devrimci gelenekten mahrum bulunması; buhranın ticarî ve malî sermayeyi sarsmış olması ve sermayeye şartlarını empoze etmeğe muktedir bir sosyal demokrasinin zaferi Chaban-Delmas'ın tabii hiç bilmeydiği bazı ayrıntılardır. O sanıyor ki, yalnızca sistemin yaşamama zorunlu olduğu için, tekelci rasyonelleştirme mümkündür. Bütün zamanını yürütemeyeceği bir modernist politikayı açıklamakla geçiriyor. Bu politika daha tarif bile edilemeden çözümlüyor. Sermaye kaçıyor, fiyatlar yükseliyor, sendikaların ve C.N.P.F.'nin (Fransız Patronları Millî Komitesi) hükümete güveni yok, işçilerin sendikalara güveni yok, kapitalizm öncesi zümreler resmî tem sillelerini inkâr edip, gerilla harbi yapıyorlar. Tutucu blok kırıldı; modernist blok mümkün değil; fakat başka bir yol da mevcut değil. Bütün bunlara bir «devrim öncesi durum» diyoruz.

Bu durum yalnızca Fransa'ya özgü değil. İngiltere'de işçi sınıfı beş yıldanberi Wilson'u, İtalya'da Nenni ve Amendola'yı alı yıldanberi, yani kapitalizmin son filmi olan modernist bloğu reddediyor. Başka bir deyişle, İtalyan ve İngiliz sosyal demokrasist, Chaban-Delmas ile aynı gayede başarısızlığa uğruyor. Avrupa işçi sınıfı tekelci sermayeyle işbirliği istemiyor. Neden isteyecekti? Kapitalizm Avrupa'da bugün her zamankinden daha zayıf olduğu için mi? Mayıs ayı bu zayıflığı ortaya koyduğu için mi? O halde çöksün. Reformculuk öldü. Devrim (fakat bu da henüz yetmiyor) Batı'da gündemdedir.

Sömürüye dayanan varlığını sürdürebilmek için, kapitalizm proleteryanın bir kesimini «işsizler ordusu» şeklinde üretim sürecinin dışında bırakmak zorundadır. Evrim sürecinde kapitalin organik bileşiminde sabit sermayenin değişken sermayeye oranla giderek daha büyük bir yoğunluk kazanmasıyla da büyüyen bu işsizler ordusu aracılığıyla sendikaların mücadele gücü zayıflatılır, emek-gücü ödemelerinin belirli bir ortalama değerine üstüne çıkması önlenir, ayrıca üretim güçlerinin gelecekteki gelişimlerinin yaratılabileceği emek-gücü talebini karşılayabilmek üzere yedek bir emek-gücü kaynağı kontrol altında tutulmuş olur. Bu bakımdan üretim güçleri ne kadar gelişmiş olursa olsun, kapitalizmin her aşamasında işsizler ordusunun varlığı gereklidir, zorunludur. Dolayısıyla kapitalist düzende topyekûn bir istihdam söz konusu olamaz. Önemli olan işsizler ordusunu belirli bir değerde tutabilmektir. İşsizler ordusunun, üretim güçlerinin gelişim derecesine bağlı olarak değişen, belirli değer altına düşmesi halinde, kapitalist düzende giderek enflasyonist eğilimler güç kazanmaktadır. İşsizliğin büyümesi, kapitalist düzenin çalşıbilmesi için gerekli değer üstüne çıkması halinde ise, ekonomide toplam talep te azalıyor demektir. Böylelikle giderek toplam yatırımlarda ve toplam üretimde de zorunlu olarak bir kısıtlama ortaya çıkacaktır. Demek ki işsizler ordusunun daima belirli bir değer yakınında tutulması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında işsizlik kapitalizmin doğal ve kaçınılmaz bir sonucudur, kapitalist üretim biçiminin gereğidir, bu üretim biçimi içerisinde ortadan kalkmasının, kaldırılmasının imkânı yoktur.

Nedenlerini böylelikle çok kısa bir şekilde ve kaba çizgileriyle vermeğe çalıştığımız işsizlik olayının sayısal açıklanmasında emperyalizmin günümüzdeki lideri A.B.D. ni ele alacak ve işsizler ordusunun kapitalist düzenin çalışması için gerekli olan değer üstüne çıkmasını emperyalist savaşların çok kersler nasıl önlediğini göreceğiz.

A.B.D. deki işsizliği 1940-1965 yılları arasındaki yirmi sekiz yıllık sürede incelediğimizde, bu sürenin beş döneme ayrılabilir. Ö ortaya çıkmaktadır :

1. İkinci Dünya Savaşı dönemi : 1941 - 1945
2. İkinci Dünya Savaşı sonrasıyla Kore Savaşı arasındaki dönem : 1946 - 1950
3. Kore Savaşı dönemi : 1951 - 1953
4. Kore Savaşında ateş kesilmesiyle Vietnam Savaşı arasındaki dönem : 1954 - 1964
5. Vietnam Savaşı dönemi : 1965 - 1968

Tablo 1 de İkinci Dünya Savaşı dönemi hakkında bilgi verilmiştir.

TABLO I
İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE
A.B.D. de İŞSİZLİK

Yıl	İşsizlerin Sayısı (Milyon)	Toplam İş Gücüne Oranla İşsizlik
1941	5.560	% 9.7
1942	2.660	4.2
1943	1.070	1.7
1944	0.670	1.1
1945	1.040	1.6

Ortalama İşsizlik oranı (1942-1945) % 2.2

Tablo I, Amerikanın 1941 yılında İkinci Dünya Savaşına girmesiyle birlikte işsizlerin sayısının 5.56 milyondan 2.66 milyona düştüğünü göstermektedir. Böylelikle işsizlik oranı da % 9.7 den % 4.2 ye inmektedir. 1940 yılında Amerikadaki işsizlerin sayısının 8.12 milyon ve işsizlik oranının da % 14.1 olduğu gözönünde tutulacak olursa, İkinci Dünya Savaşının bir yerde Amerikaya ne kadar yararlı olduğu da ortaya çıkar. Savaşa giriş yılı olan 1941 yılı dışında tutulmak üzere 1942-1945 yılları arasındaki ortalama işsizlik oranı sadece % 2.2 dir. 1944 yılında Amerikadaki işsizlerin sayısı 670 bin kişiye düşmüş bulunmaktaydı. Bununla beraber savaşın sona ermesiyle birlikte Amerikadaki işsizlerin sayısı da artmağa başlamıştır. Tablo II bu döneme ışık tutmaktadır.

TABLO II
İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUYLA KORE
SAVAŞI ARASINDAKİ DÖNEMDE A.B.D. de
İŞSİZLİK

Yıl	İşsizlerin Sayısı (Milyon)	Toplam İş Gücüne Oranla İşsizlik
1946	2.270	% 3.2
1947	2.356	3.8
1948	2.325	3.7
1949	3.682	5.8
1950	3.351	5.2
Ortalama İşsizlik Oranı		% 4.4

Tablo II, İkinci Dünya Savaşının hemen ertesinde işsizlik oranının % 1.6 dan % 3.2 ye yükselmiş olduğunu göstermektedir. İşsizlerin sayısı giderek artacak ve 1949 yılında 3.682 milyon kişiye yükselecektir. Böylece işsizlik oranı da % 5.8 e çıkmış olacaktır. Bu dönem içindeki ortalama işsizlik oranı ise % 4.4 tür. Görülüyorki İkinci Dünya Savaşından sonra Amerikadaki işsizlerin sayısı sürekli olarak artmış ve savaş dönemindeki değerlerin çok üzerine çıkmıştır. Bununla beraber 1950 yılında Amerikanın Kore Savaşına katılmasıyla beraber, savaş endüstrisi aracılığıyla durgun ekonomiyi yeniden ısıtmak ve işsizliği azaltmak imkân dahiline girmiştir. Tablo III Kore Savaşı dönemi hakkında bilgi vermektedir.

TABLO III
KORE SAVAŞI DÖNEMİNDE A.B.D. de
İŞSİZLİK

Yıl	İşsizlerin Sayısı (milyon)	Toplam İşgücüne oranla İşsizlik
1951	2.099	% 3.2
1952	1.932	2.9
1953	1.870	2.8
Ortalama İşsizlik Oranı		% 3.0

DÜZENDE SORUNU

Tablo III, Kore Savaşının Amerikadaki işsizliği azalttığını kesin bir şekilde ortaya koymaktadır. Kore Savaşına girilmesinin etkisini tam olarak duyurmadığı 1950 yılı bir yana bırakılacak olursa, bu dönemdeki ortalama işsizlik oranı % 3.0 olmaktadır. Bu değer Kore Savaşından önceki döneme ait oranın (% 4.4 altındadır. Ayrıca 1950 yılında % 5.2 olan işsizlik oranının 1953 yılında % 2.8 e düştüğü görülmektedir.

Kore Savaşında ateş kes anlaşmasına gidildikten ve Amerikan savaş endüstrisinin ürünlerine duyulan talep azaldıktan sonra işsizlik yeniden artmağa başlamış ve Amerika Vietnam Savaşına doğrudan doğruya katılmaya kadar bu artış devam etmiştir. Tablo IV bu gerçeği ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır.

TABLO IV
AMERİKA, KORE SAVAŞINDA ATEŞ KESİLMESİYLE VIETNAM SAVAŞI ARASINDAKİ DÖNEMDE İŞSİZLİK

Yıl	İşsizlerin Sayısı (milyon)	Toplam İşgücüne oranla İşsizlik
1954	3.518	% 5.2
1955	2.904	4.2
1956	2.822	4.0
1957	2.936	3.8
1958	4.681	6.6
1959	3.813	5.3
1960	3.931	5.4
1961	4.806	6.7
1962	4.007	5.6
1963	4.166	5.7
1964	3.786	5.2

Ortalama İşsizlik Oranı % 5.3

Tablo IV, Kore Savaşında ateş kesilmesiyle birlikte 1953 yılında % 3.2 olan işsizlik oranının bir yıl içerisinde % 5.2 ye yükseldiğini göstermektedir. Giderek artan işsizlik oranı 1961 yılında % 6.7 çıkmış aynı yıl içinde işsizlerin toplam sayısı ise 4.806 milyonu bulmuştur. Onbir yıllık bu dönemdeki ortalama işsizlik oranı % 5.3 tür. Oysa Kore Savaşı döneminde bu değer sadece % 3.0 dır. 1965 yılında Amerikan Emperyalizminin Vietnam'da doğrudan doğruya saldırgan durumuna geçmesiyle savaş endüstrisi yeniden önem kazanmış, giderek ülkedeki işsizlik büyük ölçüde azalmıştır. Tablo V, bu hususta bilgi vermektedir.

TABLO V
VIETNAM SAVAŞINA KATILMASINDAN SONRA A.B.D. de İŞSİZLİK

Yıl	İşsizlerin Sayısı (milyon)	Toplam İşgücüne oranla İşsizlik
1965	3.366	% 4.5
1966	2.875	3.8
1967	2.975	3.8
1968	2.817	3.6

Ortalama İşsizlik Oranı (1966-1968) % 3.7

Tablo V, Amerikanın Vietnam Savaşına katılmasından hemen sonra Amerikadaki işsizliğin büyük ölçüde azaldığını kanıtlamaktadır. 1964 yılında % 5.2 olan işsizlik oranı

iki yıl içerisinde % 3.8 e düşmüştür. Savaşın ekonomiyi ısıtıcı etkisinin tam olarak duyulmadığı 1965 yılı bir yana bırakılacak olursa bu dönemdeki ortalama işsizlik oranı % 3.7 olmaktadır ki bu değer Tablo IV te verilen % 5.3 değerinin altındadır.

Amerikanın 1940 - 1968 yılları arasındaki işsizlik durumunun sayısal incelenmesi şu iki gerçeğin açık şekilde ortaya çıkmasını sağlamaktadır :

1. Kapitalist ülkeler arasında üretim güçlerinin en ileri gitmiş olduğu Amerikada milyonlarca kişiyi kapsayan daimi bir işsizler ordusu bulunmaktadır.

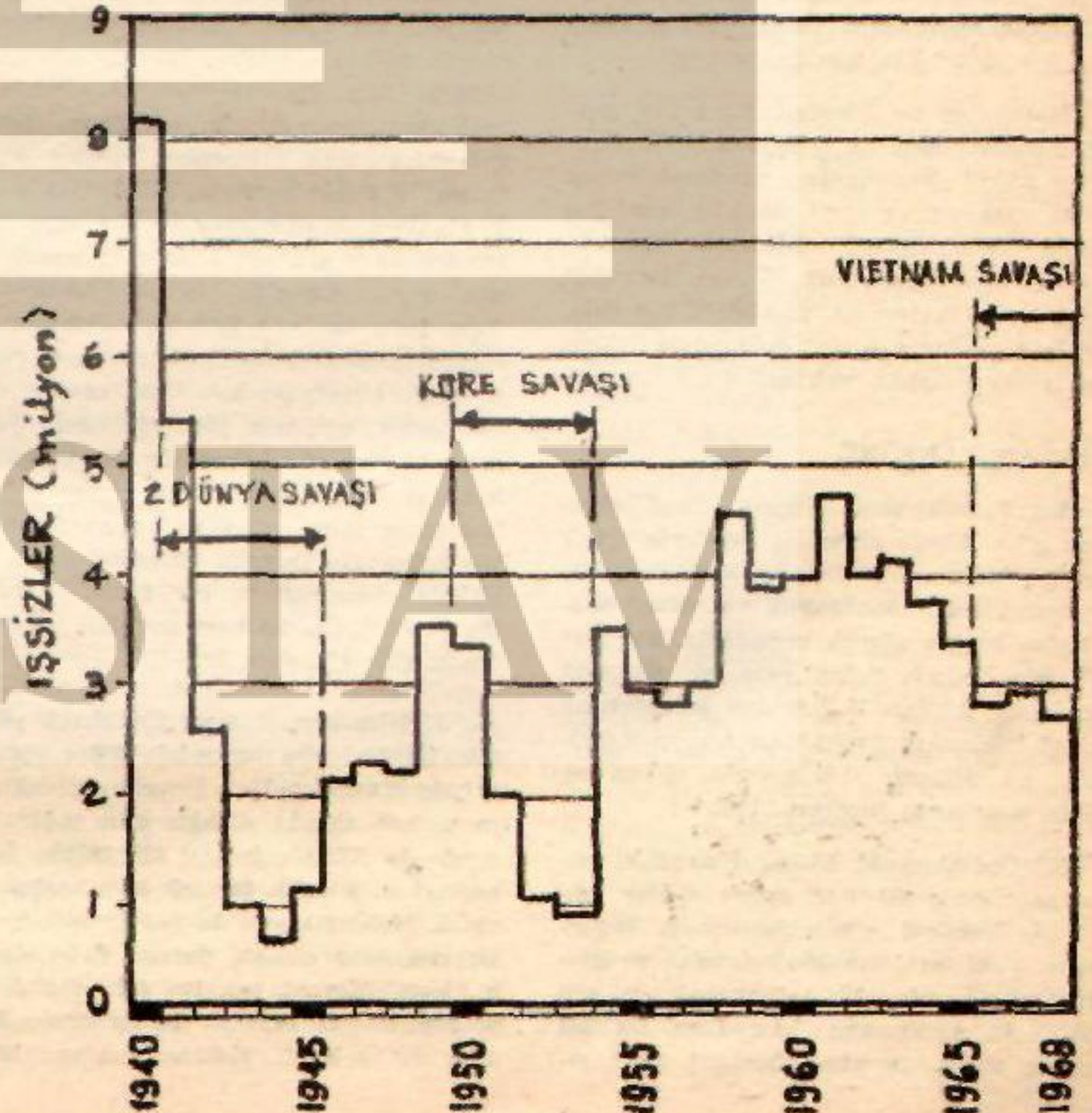
2. Amerikanın şimdiye kadar katılmış olduğu savaşlar savaş endüstrisinin ürünlerine duyulan talebi arttırmış, böylelikle ekonomide toplam talep artışına paralel olarak işsizlerin sayısında da azalmalar meydana gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında Amerikan emperyalizminin şimdiye kadar katılmış olduğu savaşların, hiç olmazsa belirli bir süre için, Amerikan kapitalizmine yararı dokunmuştur.

Vietnamda olduğu gibi savaşın umulandan uzun sürmesi öngörülenden çok pahalıya mal olması halinde, bu gibi savaşların Amerikan ekonomisini, Amerikan kapitalist düzenini de sarsabileceği ortadadır. Bununla beraber emperyalizm tarafından kontrol altında tutulabilecek küçük çaptaki bölgesel savaşların Amerikan ekonomisine yararlı olabileceği, tehlikeli bir değere varmış olan işsizlik oranını azaltabileceği de gözönünde tutulmalıdır.

1940 - 1968 yılları arasındaki Amerikadaki işsizlik durumu şekil I de ayrıntılı ola-

rak gösterilmiştir. Bu şekilde de İkinci Dünya Savaşı, Kore Savaşı ve Vietnam Savaşı sürelerinde Amerikadaki işsizliğin ne büyük ölçüde azaldığı açıkça görülmektedir.

Bilindiği gibi emperyalist aşamasında kapitalizm varlığını sürdürürebilmek için her çareye başvurmak, bu arada özellikle savaş endüstrisi aracılığıyla ekonomideki toplam talebi de belirli bir düzeyde tutmak zorundadır. 1965 yılında A.B.D. de çalışan 67.612 milyon kişilik bir kitlenin 5.749 milyonu savaş endüstrisi ile Amerikan silâhli kuvvetleri tarafından istihdam olunmaktaydı. Diğer bir deyişle çalışan toplam nüfusun % 8.6 sının işleri ya savaş endüstrisinde ya da silâhli kuvvetlerdeydi. 1967 yılında bu şekilde çalışanların sayısı 7.428 milyona yükselmiş ve çalışan toplam nüfus içerisindeki oranı % 10.3 e ulaşmış bulunmaktaydı. Görüldüğü gibi emperyalizmde savaş endüstrisi ile toplam istihdam arasında giderek daha belirgin hale gelen, giderek güçlenen bir ilişki bulunmaktadır. Diğer bir deyişle Amerikan emperyalizmi varlığını sürdürürebilmek için savaş endüstrisine öncelik tanımak, ağırlık vermek zorundadır. İşsizlik oranının tehlikeli bir değere ulaşması halinde sorun, genellikle savaş endüstrisindeki talebi arttırmak suretiyle çözümlenmektedir. Bu bakımdan Vietnam Savaşındaki kaçınılmaz yenilgesinden sonra Amerikada işsizlik oranının yeniden artacağı ortadadır. Dolayısıyla Vietnam Savaşından sonra Amerikan emperyalizminin bölgesel savaşlara kesinlikle katılmayacağına inanmak çok güçtür. Amerikan emperyalizmi askeri, politik ve ekonomik üstünlüğünü koruyabilmek, sürdürürebilmek için bölgesel savaşlara, özellikle kendi kaçınılmaz sonunu hazırlayan milli kurtuluş savaşlarına saldırgan bir güç olarak katılmak zorundadır. Diğer bir deyişle emperyalizm bir iç çelişkiyi çözmeye çalışırken daha keskin bir çelişkiyi kaçınılmaz şekilde yaratacaktır.

CEM EROĞUL

Ekim Yayınevi, Leo Huberman ile Paul Sweezy'nin ortaklaşa hazırladıkları *Sosyalist Küba* adlı kitabı Türk okuyucusuna tanıtmakla yararlı bir hizmette bulundu. Küba Devrimi'nin ilk on yıllık tecrübesinin gerçekçi bir muhasebesi niteliğinde olan bu kitap, gerçekliği öğrenme sancuları içinde olan Türkiye devrimcileri için özel bir değer taşımaktadır. Kitap, üretim güçlerinin geliştirilmesi, üretim ilişkilerinin dönüştürülmesi, uygun planlama yöntemlerinin bulunması, halk ile yönetici kadro arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi gibi temel konuları incelemek suretiyle, devrimden sonra karşılaşılabilecek sorunları açıkça gözümüzde canlandırmaktadır. Sosyalist devrimden sonra girilecek olan sosyalist düzeni kurma mücadelesinde fazla beccalamamak için, bu sorunların daha gündüden iyice kavranması şarttır.

Huberman ve Sweezy, bir temel gerçeği hatırlatmakla işe başlıyorlar : herhangi bir köklü dönüşümün yapılabilmesinin ilk ve vazgeçilmez şartı, devletin sınıf yapısının değiştirilmesi, iktidarın sömürülenlerin eline geçmesidir. Yoksa, istendiği kadar güzel kalkınma reçeteleri önerilsin, bunları uygulamaya ve dolayısıyla ülkeyi kurtarmaya imkân yoktur.

I. İNSAN FAKTÖRÜ

En önemli üretim gücü insan olduğuna göre, bütün sosyalist ülkelerin ortak özelliği, halkın maddi ve manevi gelişiminin temel şartı olan sağlık ve eğitim tedbirlerine büyük ağırlık vermektir. Bu gerçeği göz önünde tutan yazarlar, ilk şart olan sınıf iktidarı değişimine kitaplarının birinci bölümünü ayırdıktan hemen sonra, ikinci ve üçüncü bölümlerde eğitim ve sağlık konularını incelemektedirler.

Eğitim alanında Küba, dünyadaki bütün azgelişmiş ülkelere örnek olacak büyük bir hamleyi gerçekleştirmeyi başarmıştır. Yeni iktidarın kökleşmesine ve halkın asgari geçimini sağlayacak en acil tedbirlerin alınmasına hasredilen ilk iki seneden sonra, Devrim yönetimi, 1961 yı-

lımı Eğitim yılı ilan etmiştir. 27 Mart 1961'de başlatılan büyük eğitim kampanyasının başında, okuma yazma bilmeyenlerin oranı % 23,6 iken, aynı yılın Aralık ayında bu oran % 3,9'a düşmüştür. Dokuz ay kadar kısa bir zaman içinde 707.000 kişiye okuma yazma öğretilmesini sağlayan bu büyük hamle için bütün ada halkının seferber edilmesi gerekmiştir. Kampanyanın temel niteliğini açıkça anlamak için bu dönemin başlıca şiarlarına bir göz atmak yeter : «Biliyorsun öğret; bilmiyorsun öğren»; «Her Küba'lı bir öğretmendir; her ev bir okul».

Amerikan emperyalizminin Nisan 1961'de giriştiği Domuzlar Körfezi saldırısı sırasında bile sürdürülen bu kampanya sonucunda, Küba halkı, çok ufak bir azınlık dışında, okumayı ve yazmayı öğrenmiş ve böylece, daha ileri bir eğitime girilmek mümkün olmuştur. «Okuyup yazmadan nasipsiz olan bu insanların büyük kısmı... daha ileri kurslara yazılmışlar ve böylece eğitime devam etmişlerdir. Bugün bunların bir kısmı üniversiteye gidiyor, diğerleri şehir ve köylerdeki işletmelerin yöneticileri arasında bulunuyor, bazıları da hükümetli ya da Parti'yi yöneten önderler arasına karışmış.» (s.32). Görüldüğü gibi, eğitim, halkın gelişmesini sağlamakla kalmamış, halk yönetimini yaygınlaştırmanın önemli araçlarından biri olmuştur.

Küba'nın eğitime verdiği önemin büyüklüğünü göstermek için bir tek rakam vermek yeter : halen, sekiz milyonluk nüfusun 2.200.000'i, yani halkın % 27,6'sı örgütlü bir şekilde eğitime tabi tutulmaktadır. Üstelik, Devrim yönetimi, eğitimin kapsamını genişletmekte yetinmemiş, buna yeni bir nitelik kazandırmak için de birçok tedbir almıştır. İlk önemli tedbir, bizdeki Köy Enstitülerinin dayandığı temel ilkeyi, yani üretim ve eğitim birliğini gerçekleştirmek olmuştur. İkinci önemli tedbir, eğitimin verimsiz alanlardan verimli alanlara kaydırılmasıdır. Örneğin, Devrimden önce altı bin hukuk öğrencisi varken, bugün Küba'da Hukuk Fakültesi'nde topu topu iki yüz öğrenci okumaktadır. Eğitimi ülkedeki üretim sürecine bağlayan bu tedbirlerin yanı sıra, çok önemli diğer bir tedbir, eğitimin yeni bir insan yaratma ölküsüne yöneltilmesidir. Bu insan, halkına ve dünya halklarına hizmet etmeyi baş amaç bilen, çalışkan, cesur, fedakâr tek kelimeyle, Devrim ölküsünü kendi benliğinde cisimleştiren bir insan olacaktır. Bu yolda Küba halkına sunulan en büyük örnek Che Guavara'dır.

Eğitimin yanı sıra, Devrimci yönetimin büyük çaba harcadığı diğer bir alan sağlık hizmetleridir. Devrim olduğu zaman, her alanda olduğu gibi sağlık alanında da Küba çok geri idi. Bütün ülkede sadece on yataklı bir tek köy hastahanesi vardı. Hekim sayısı da sadece altı bin idi. Devrim olur olmaz, durum daha da vahimleşti. Mevcut tek tıp fakültesinin 158 profesöründen 141'i ile hekimlerin 2000'i ülke dışına kaçtı. Eskiden hemen hemen

tamamen Amerikadan gelen ilaç, tıbbi gereç ve yayınlar, bu ülkenin koyduğu ticaret yasağı yüzünden artık gelmez oldu.

Devrimci yönetim, bu sorunu da cesaretle karşılamayı bildi. «Bugün Sosyalist Küba'da hastane sayısı kırk yediye, yatacak sayısı 1300'e yükselmiştir. Ayrıca elli dahiliye ve dış kliniği açılmıştır ki eskiden bunların hiç biri yoktu.» (s. 65). Bugün Küba'da Devrim öncesi dönemden 1000 fazlasıyla 7000 doktor vardır. Yani hem kaçanların yeri doldurulmuş, hem doktor sayısı eskisine nazaran artırılabilmektedir. Bir doktor'un kaç senede yettiği düşünülürse, yapılan işin değeri daha kolay takdir edilebilir.

Yazarların belirttiği gibi, «kapitalist tıbbın başlıca uğraşı hastahakları tedavi etmektir. Doktorların bol olduğu yerlerde, parası olanların hastahakları şahane tedavi imkânı bulur; sosyalist tıbbın başlıca uğraşı ise hastahığı önlemeye çalışmak olup, yaşadıkları bölge neresi olursa olsun, gelirleri ne olursa olsun bütün vatandaşlara koruyucu sağlığı götürmektir.» (s. 63). Küba işte bu alanda çok önemli adımlar atmıştır. Devrimden önce yılda ne kadar sağlık muayenesi yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, 1963 yılında on iki milyon, 1967'de ise on dokuz milyon muayene yapılmış olması, sağlık hizmetlerinin vardığı seviye bakımından bir fikir verebilecek niteliktedir. Bunun yanı sıra, bazı çok yaygın hastahakların önünün alınabilmiş olması, gerçek bir başarıdır. Son üç yılda Küba'da bir tek çocuk felci vakası görülmemiştir. Devrimden önce, yılda 7.000 - 10.000 kişi sıtmadan ölürken, 1966 yılında yalnız on kişi bu yüzden ölmüştür. Halkın sağlığını geliştirmek için başvurulan diğer bir yol sporu yaygınlaştırmak olmuştur. Bugün nüfusun dörtte biri, yani iki milyon insan, şu ya da bu sporu yapmaktadır.

II. ÜRETİM İLİŞKİLERİ

Sosyalist bir düzenin kurulabilmesi için, kapitalist üretim ilişkilerinin tasfiye edilmesi ve üretim araçlarının toplumsal mülkiyetine dayanan yeni ilişkilerin kurulması gerektiği açıktır. Kübalı devrimciler, bu gereği yerine getirmek için ellerinden geleni yapmışlardır. Bugün varılan aşamada, tarım dışı sektörde tam, tarım sektöründe ise kısmi bir kolektifleştirme görülmektedir.

Devrim sırasında Küba, bütün ekonomisi seker üretimi temelinde dayanan geri bir tarım ülkesi olduğu için, mevcut sanayi kuruluşları zaten azdı. Devrim bunları topluma mal etti ve yeni işletmeler toplumsal mülkiyet esasına göre kuruldu. İlk yıllarda, berber, bakkal, lokanta, büfe, vs. gibi küçük işletmelere dokunulmadı. Ancak, 26 Mart 1968'de kabul ettiği bir kararname ile, Devrim yönetimi, bu işletmelere de el koydu. 55636 küçük özel işletmeyi toplum mülkiyetine geçiren bu son tedbirle, tarım dışı alanda kapitalist

K Ü B A

İlişkiler tamamen tasfiye edilmiş oldu.

Tarım sektöründe durum çok farklıdır. 17 Mart 1959'da çıkarılan ilk toprak reformu kanunu ile üst mülkiyet sınırı bün dönüm olarak tespit edilmiş iken, 13 Ekim 1963 tarihli ikinci bir reform kanunu ile bu sınır 165 dönüme indirildi. Bu küçük işletmelerin dışında kalan topraklar ise devlet çiftlikleri haline getirildi. Bugün, toprakların %65'i devletin, %35'i ise özel üreticilerin elindedir. Dolayısıyla, tarımda özel sektör önemli bir yer işgal etmektedir.

Üstelik, özel çiftçiler Küba'nın en zengin insanlarıdır. En iyi topraklar, büyük ölçüde, onların elindedir. Ayrıca, devletin hoggörüşünden yararlanarak 60.000 kadar işçi çalıştırmak imkânını bulmaktadır (s. 141). Yani, tarım sektörünün önemli bir kısmı kapitalist ilişkiler içinde bulunmakta ve bu yoldan zenginleşmektedir. Küba'lı özel çiftçiler, bakanlardan bile daha çok para kazanmaktadır. Devrimci yönetimin bu duruma göz yummasının nedenleri siyasiydir. Tarım alanındaki bu özel kesim, sosyalist iktidarın güçlü bir müttefikidir. Dolayısıyla, devrimciler, tarım dışı alandaki küçük işletmeler için yaptıkları gibi, bunları düşman ilan edip tasfiye edeceklerine, çok daha tedrici usuller kullanmayı tercih etmektedirler. Küba'da, toprak, miras yoluyla babadan oğula geçebilmekte, fakat satılamamaktadır. Mirasçısı olmayan topraklar ve özel çiftçiliği terkedenerin toprakları, devlet mülkiyetine geçmekte ve böylece kamu sektörü, gayet yavaş da olsa, adım adım genişlemektedir. Yine de, toplam nüfusun %10'unun hâlâ burjuva ilişkileri içinde olması, sosyalist düzenin kuruluşu yolundaki çabaları olumsuz yönde etkileyen önemli bir unsurdur.

III. KALKINMA STRATEJİSİ

Huberman ile Sweezy'nin kitabının en değerli yanı, başlangıçta da belirtildiği gibi, gerçekçi olmasıdır. Bu tutumun sonucu olarak, yazarlar, Küba deneyinin olumsuz yanlarına da cesaretle parmak basmışlardır. Kendi ifadeleriyle, «Küba, sağlam bir ekonomik kalkınma stratejisi kurma yolunda başarısız olmuştur.» (s. 85). Gerçi, Devrim'den önce mevcut atıl kaynaklara derhal seferber edilmesi, ilk yıllarda önemli bir iktisadi hamlenin gerçekleştirilmesine imkân vermiştir. Ancak, kısa zamanda, mevcut kapasitenin sınırına varılmıştır. Öte yandan, tek ürüne dayanan iktisadi yapı ile emperyalizmi özdeşleştirildiği için, Devrimci yönetim derhal ürünleri çeşitlendirmeye girişmiş; bu davranış ise, ülkeyi, şeker ihracatının sağladığı önemli döviz kaynaklarından yoksun bırakmıştır. Neticede, Devrim'den iki yıl sonra, dış ticaret dengesi açık vermeye başlamış. 1961'de 13,8 milyon dolar olan bu açık, 1962'de 169,6 milyon dolara fırlamıştır. 1961'de 6,8 milyon ton olan şeker üretimi, 1962'de 4,8 milyon tona, 1963'de ise 3,8 milyon tona düşmüştür. Amerika'nın uyguladığı sulu ticaret ambargosu ve teknisyenlerin kitle halinde ülkeden kaçışı, buhranı daha da vahimleştirmiştir.

Bunun üzerine, Küba'lı devrimciler, 1963'ten itibaren, kalkınma stratejilerini temelinden değiştirmek zorunda kalmışlardır. 1963-64-65 yıllarında oluşturulan yeni stratejiye göre, tarımda uzmanlaşmaya dönülmüş ve bütün çabalar yeniden şeker üretimine ve ayrıca, büyük baş hayvan üretimine yönettirilmiştir. Bunun sayesinde, şeker üretimi artmaya başlamış ve 1967 yılında 6,1 milyon tona ulaşmıştır.

Yeni stratejinin en önemli dayanaklarından biri, 21 Ocak 1964'te Sovyetlerle imzalanan ticaret antlaşmasıdır. Bu antlaşma ile Sovyetler, 1965'ten başlamak üzere, her yıl artan miktarda şeker almayı taahhüt etmişlerdir. 1968-69-70 yılları için bu miktar, yılda 5 milyon tondur. Fiyat ise, libre (yarım kilodan biraz az) başına 6,11 sent (veya bir ton şeker için 132,45 dolar) olmak üzere sabittir. Bu arada, dünya fiyatları olağanüstü derecede düşmüştür. 1963'te, dünya piyasasında, bir libre şeker 8,48 sent iken, 1967 yılında şeker fiyatı 1,99 sente düşmüştür. Yani Sovyetler, bugün, Küba şekerine, dünya rayicinin 3-4 misline varan bir fiyat ödemektedirler. Sovyetlerin yanı sıra Çin gibi diğer bazı sosyalist ülkeler de, Küba ile aynı şartları içeren antlaşmalar imzalamışlardır.

Kalkınma stratejisinde yapılan bütün hatalara rağmen iktisadi alanda, Küba, yine de hiç küçümsemeyecek bir ilerleme kaydetmiştir. Yukarıda belirtilen ve insan faktörünü geliştirmek için yapılan büyük hamlelerin yanı sıra, ekilen toprak alanı 1968-1967 arasında %56 oranında artırılmış, traktör sayısı 1960'da 9200 iken 1967'de 35.000'e çıkarılmış, büyük baş hayvan sayısı 1961-1967 arasında %24 artırılmış, üstelik bu son alanda önemli bir nitelik gelişimi sağlanmıştır. İhraç sanayinde de önemli gelişmeler kaydedilmiş, 1967 yılında nikel üretimi 34.900 tona çıkarılarak, bu maden şekerden sonra ikinci ihraç madesi haline getirilmiştir. Halen de Küba, iktisadi alanda büyük bir çaba içindedir. 1967 yılında gayri safi millî hasılının %27,1'ini bulan yatırım oranı, 1968'de %31'e ulaşmıştır.

Devrimci yönetimin on yıl boyunca harekât ettiği olağanüstü çabalara rağmen Küba'nın henüz halledemediği çok önemli sorunları vardır. İktisadi alanda en önemli sorun, üretim güçlerinin geriliğidir. Üstelik Küba, henüz rasyonel bir plânlama sistemi kuramamıştır. Yazarlara göre, bu başarısızlığın sebeplerini şöyle sıralamak mümkündür : 1) İlgüçü yetersizliği olmasına rağmen, yeni ekim alanları açmak için gereğinden fazla kaynak seferber edilmesi; 2) Birbirinden kopuk ayrı ayrı projelerin gerçekleştirilmesine yönelen özel plânlara fazla yer verilmesi, bu nedenle,

IV. SORUNLAR

toptan bir plânlamaya imkân kalmaması; 3) İmkânların üstünde iş yapmaya kalkışılması. Bu son sebeple ilgili olarak, kitapta, çok çarpıcı bir örnek verilmiştir. Devrimci yönetimin 1970 yılında 10 milyon ton şeker üretmeyi millî bir hedef haline getirdiğini herkes biliyor. Ancak bilinmeyen taraf, bu şarın iktisadî maliyeti. Verilen bilgiye göre, ek yatırımların veriminin hızla düşmesi yüzünden, şeker üretiminin 7 milyon tondan 10 milyon tona yükseltilmesi, 1 milyar 20 milyon dolarlık yeni bir yatırımı gerektirmektedir. Görüldüğü gibi, siyasî bir amaç uğruna ödenen iktisadî bedel gayet yüksektir.

Küba'nın önemli sorunlarından biri de işgücünü daha sıkı bir şekilde harekete getirmektir. Bilindiği gibi, maddî ve manevî müşevviklerin karşılıklı değeri konusunda bugüne dek çok önemli tartışmalar yapılmıştır ve bunlar hâlâ sürüp gitmektedir. (Kitabın 191-202 sayfalarında, bu konudaki çeşitli görüşlerin ve bu arada Sovyet uygulamasının ilginç bir özeti vardır.) Ancak, burası açıktır ki, Huberman ve Sweezy'nin hakkı olarak belirttikleri gibi, iktisadî «sorunun özü, Küba'nın da, tıpkı Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki diğer az gelişmiş ülkeler gibi düşük bir teknoloji düzeyinde bulunmasıdır. Bütün işçiler daha sıkı bir çalışma temposu içine sokulsalar ve çabalarına yön veren çok sağlam plânlar yapılırsa, Küba gene de yoksul bir ülke olarak kalacaktır. Küba, modern bilim ve teknolojiyi adamakıllı sindirip kendi özel sorunlarının çözümünde etkili yolları bulmak üzere kullanmaya başlayıncaya kadar bu böyle sürüp gidecektir.» (s. 219).

Halkın sürekli bir seferberlik içinde tutulmasına rağmen, iktisadî kalkınmanın henüz gerçekleştirilememiş olması ve temel ihtiyaçların dahi yeterince karşılanamaması, halkta bıkkınlık yaratmaya başlamış ve böylece ufukta bir de siyasî tehlike belirmiştir. «Devrimci önderlik çok fazla iyimser tahmin yapıp gerçekleştirememiş, çok fazla söz verip tutamamış. Bu tahmin ve vaadlerde samimi davranmış, ancak ağırlaması gereken engeller iyi değerlendirilmemiştir. Bunun halkı aldatmak amacıyla yapılmış olmaması önemli bir olgudur. Fakat sonuç gene de değişmiyor. Halk, yalnız bakmakla da kalmıyor, önderliğin verdiği sözü tutmadığını göre göre inancını ve güvenini de yitiriyor. Halk kitlelerini devlet babaya bağlayan bağlar aşınmaya yüz tutmuş.» (s. 261).

Bu bıkkınlık belirtileri karşısında, Devrimci yönetim, bir yandan iktisadî gelişmeyi hızlandırmaya çabalamakta, öte yandan da, sert yöntemlere kaymaktadır. Sonuç olarak, Küba Devrimi, tehlikelerle dolu bir yarışa girmiş bulunmaktadır. Bu yarışa kazanması, bakkınlık-sertlik diyalektiği patlama çizgisine varmadan, halkı maddeten tatmin edecek nispi bir refahın sağlanabilmesine bağlıdır. Dünya sosyalistlerinin bütün umudu ve dileği de budur.

Memur Yürüyüşü ve Düşündürdükleri

Türk - Persen'in düzenlediği devlet personelinin yürüyüş ve mitingi 17 Ocak 1970 Cumartesi günü saat 13.30 da Kurtuluş alanında başladı. Onbinlerce memur ve hizmetlinin katıldığı miting ve yürüyüş Amt Kabirde yapılan saygı duruşuyla sona erdi.

Türk - Persen'in miting ve yürüyüş için bir hafta önce başlayan aktif çalışması-na Ankara'nın sosyalist gençlerin örgütü SGÖ (Sosyalist Gençlik Örgütü) bütün gücüyle katıldı. Gerek miting ve yürüyüş öncesi, gerekse miting ve yürüyüş sırasında tüm tedbirleri ve çalışmalarını SGÖ'li militanlar yürüttü. Onbinlerce memur «İşçi-köylü elele halk cephesinde», «İşçi - Memur elele genel greve», «Yürüyüşün nedeni sömürü düzeni», «Süleyman düşecek bu düzen değişecek»... sloganlarını hep bir ağızdan haykırdı.

Miting konuşmacıları ise özellikle geri kalmışlıktan, adaletsiz gelir dağılımından ve düzenin bozukluğundan söz ederek, bu durumdan kurtuluncaya kadar direnmek gerektiğini belirttiler. Konuşmacılardan İlk - Sen temsilcisi İbrahim İspir memurların, öğretmenlerin meselelerini anlatarak, bunun çözümünün «İşçi - köylü ittifakının vereceği mücadele ve onların iktidarında» mümkün olduğunu, tüm memurların da bu mücadelede yerlerini almaları gerektiğini ve «İlk - Sen'in yerini aldığını» belirtti. Son konuşmayı SGÖ adına Asuman Erdost yaptı ve özelle; «Biz sosyalist gençler memurların demokratik haklarını genişletme mücadelelerini sonuna kadar destekliyoruz. Ve bunun içindir ki miting ve yürüyüşünüzde var gücümüzle çalışıyoruz. Memurların insanca yaşamak için giriştikleri bu mücadele işçi ve emekçi sınıfların mücadelesinin bir parçasıdır. İnsanın insan tarafından sömürüldüğü, insanın insana kul olduğu bu düzen işçi ve emekçi sınıfların hep birlikte verecekleri mücadele ile değiştirilecektir.» dedi. Asuman Erdost'un konuşması sırasında mitinge katılan MDD'ciler tartışmada gösterdikleri edepsizliği tekrar ederek, marş söyleyerek; bağırarak konuşmacının konuşmasını engellemeye çalıştılar. Bu provakasyon ancak miting görevlisi SGÖ'li gençlerin disiplinli davranışları ile önlenildi.

«Devlete» dendiği zaman, insanın akına, mahkemeler gelir, polis ve jandarma gelir, memurlar gelir. Türkiye'nin içinde bulunduğu duruma bu açıdan bakmak, hayli aydınlatıcı olacaktır. Eski Yargıtay başkanı İmran Öktem'in cenâze töreninde meydana gelen ve siyasal iktidar tarafından hoşgörüle karşılanan olaylardan sonra, yargıtayıyla, sayıştayıyla, danıştayıyla, barolarıyla, yargı organları büyük bir yürüyüş düzenlemişler ve hükümete karşı kesin bir tutum takınmışlardı. Öte yandan, Polis Koleji öğrencileri altı aya yaklaşan bir süredenberi boykot halinde-diler. Kamu görevlilerinin (memurların) önemli bir kesimini teşkil eden öğretmenler, geçtiğimiz yıl içinde, önce bir protesto yürüyüşü düzenlemişler ve sonra da, dört gün süreyle, boykota gitmişlerdir. İvedi çözüm bekleyen sorunlar karşısında tam anlamıyla aciz olduğu her geçen gün daha açık ve seçik şekilde ortaya çıkan bir siyasal iktidarın önüne, son olarak, 17 Ocak Cumartesi günü, Türk-Persen'in çatısı altında örgütlenmiş bulunan memurlar dikilmişlerdir. Birakınız Türkiye'nin dört bir yanında iki günde bir meydana gelen toprak ve fabrika işgallerini, ülkenin içinde bulunduğu buhran koşulları, benzetme yerindeyse, devletin organlarını

devlete, daha doğrusu devlet iktidarının bir kesimine, siyasal iktidara, karşı cephe almaya zorlayacak kadar keskinleşmiştir.

Böylesine bir durumun nedenlerine (hiç değilse, kamu personelinin ilgilendirdiği ölçüde) iki açıdan yaklaşmak mümkündür. Birincisi, kamu personelinin, bölüşüm ilişkileri çerçevesindeki durumudur. Bilindiği gibi, Türkiye'deki devlet memurlarının yüzde seksene yakın bir kesiminin eline, ayda, ortalama olarak, 500-700 TL. geçmektedir. Bir memur ailesinin dört kişiden meydana geldiğini (asgari) ve yalnızca aile reisinin çalıştığını varsayarsak (böylesi de olagandır), memurlar ve aileleri kitlesi içinde, birey başına ortalama aylık gelir 125-150 TL. ve yine birey başına ortalama yıllık gelir 1.200-1.800 TL. olmaktadır. Oysa, Türkiye'de, birey başına ortalama yıllık gelir 3.000 TL. civarındadır. Devlet memurlarının «emeklilik hakkı» gibi bazı maddi imtiyazlardan yararlandıklarını kabul etsek bile, ortaya çıkan genel görünüş odur ki, devlet memurları, yokluğa yaklaşan maddi şartlar içinde yaşamaktadırlar.

Üzerinde durulması gereken ikinci nokta, 1961 Anayasası'nın, bütün çalışanlara tanıdığı ve devlet memurlarına ilişkin olarak «kanunlarla düzenlenmesi»ni öngördüğü

«grev hakkı»nın, 624 ve 657 sayılı kanunlarla, yasaklanmış olmasıdır. Kısacası, devlet memurları, bütün çalışanlara tanınmış bir ana yasal hakkı, ekonomik ve sosyal durumlarını düzeltmek için grev ve toplu sözleşme yapma hakkını, kullanmak imkânından yoksun bırakılmışlardır. Toplumsal şartların hızla gelişmesi sonucunda, 624 ve 657 sayılı kanunlar büyük ölçüde kadük duruma gelmişlerdir ama, yine de, Demokles'in kılıcı gibi, haklarını aramaya kalkışan devlet memurlarının tepesinde sallanmaktadır.

Emperyalist ülkelerin burjuvazileriyle sıkı sıkıya çıkar ilişkilerine girmiş bulunan bir küçük-burjuva kapitalist yapının, kaçınılmaz olarak, zorunlu olarak, er ya da geç, buhran şartları oluşturacağı açıktır. 1966 yılındanberi hızla oluşan ve 1969 yılının sonlarında azımsanmayacak toplumsal kıpırdanışlara yol açan buhran şartları, yüzlerce yıllık bir ideolojik (sübjektif) şartlanma sürecine ve «devlet» memurluğunun sınıfı toplumdaki «hikmet-i vücûdu»na rağmen, kamu görevlilerini, köhnemiş bir küçük-burjuva kapitalizminin ve üretim ilişkilerinin böylece süregitmesine bağlı olarak çıkarlarını geliştiren ticaret-tarım-sanayi burjuvaları koalisyonunun karşı-na getirmiştir.

Zonguldak Kongresi

Türkiye İşçi Partisi Zonguldak II kongresi 18.Ocak.1970 Pazar günü yapıldı. Kongre başından sonuna kadar sosyalist devrimcilerin hakimiyetinde geçti. Kongre başkanlığına Vasıf Köksal'ın seçilmesinden ve raporların okunmasından sonra yapılan konuşmalarda, Ahmet Hamdi Dinler, Sabri Eryılmaz, Genel Sekreter Hüsamettin Güven ve Ankara'dan giderek kongreye katılan Nihat Akseymen ile Vahap Erdoğan konuşular.

Vahap Erdoğan milli demokratik devrim tezini savunarak, «devrim bir an değil bir süreçtir» dedi.

Nihat Akseymen konuşmasında Erdoğan'yada cevap vererek siyasal devrim ile sosyalist ekonominin kurulmasına birbirinden ayırmak gerektiğini ve siyasal devrimin bir an halbuki sosyalist ekonominin kurulmasının bir süreç olduğunu belirtti. Ayrıca Akseymen, önümüzdeki devrimci aşamanın neden sosyalist devrim olduğunu da yaptığı açıklamaları anlattı.

Kongre sonucunda yönetim kurulu her çeşit sapma ile mücadeleye kararlı sosyalist devrimcilerden oluştu.

EMEK * Onbeş Günlük Sosyalist Gazete
İki Haftada bir Pazartesi Günleri çıkar.
Sahibi : Şaban ERİK * Yazı İşleri Müdürü
Asuman ERDOST * Yıl : 1 - Sayı : 20 - Fiyat :
150 Kuruş - 26 Ocak 1970

Yönetim Yeri : Süleyman Sırrı Sokak 2/8
Yenişehir / ANKARA - Tel 17 27 59 *
P.K. 276 Bakanlıklar / ANKARA * Abone
Şartları : 13 Sayı : 12,5 TL., 26 Sayı : 25,—
TL., 52 Sayı : 50,— TL. İLAN : Santimi
25,— TL. Yayın İlanları yüzde 50 indirimli-
dir. Küçük yayın İlanları kelimesi
75 Kuruştur.

İstanbul Temsilciliği : S. Günay AKARSU
Nuruosmaniye Cad. Benice Han - Çağaloğlu
İstanbul * Telefon : 26 29 64 * İzmir Temsil-
ciliği : Güner ELİÇİN, Akgerman Han 404
İZMİR * Tel : 24 986 * İstanbul Dağıtımı :
Fuat BÜTE, Ankara Caddesi 8 İstanbul *
Tel : 27 89 49 *
Dizgi ve Baskı : Beylen Basım ve Ciltevi